JULKISASIAMIEHEN KANNANOTTO
NIILO JÄÄSKINEN
4 päivänä lokakuuta 2010[1]

I Johdanto

1. Ennakkoratkaisupyyntö koskee tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003[2] eli ns. Bryssel II a -asetuksen tulkintaa.

2. Tämä pyyntö on esitetty Bianca Purruckerin Saksassa Guillermo Vallés Péreziä vastaan vireille panemassa oikeudenkäynnissä, joka koskee oikeutta heidän kaksostensa M. ja S. Vallés Purruckerin huoltoon ja johon liittyviä seikkoja on kuvattu asiassa C-256/09 15.7.2010 annetun tuomion[3] (jäljempänä ns. Purrucker I -tapauksessa annettu tuomio) 41–43 kohdassa.

3. Unionin tuomioistuin totesi kyseisessä tuomiossa vastauksena Bundesgerichtshofin (Saksa) sille esittämään ennakkoratkaisukysymykseen, että asetuksen N:o 2201/2003 21 artiklan ja sitä seuraavien artiklojen säännöksiä, jotka liittyvät toisessa jäsenvaltiossa annetun tuomion tunnustamiseen, ei sovelleta väliaikaisiin täytäntöönpanotoimenpiteisiin, jotka koskevat oikeutta lapsen huoltoon ja kuuluvat kyseisen asetuksen 20 artiklan soveltamisalaan.

4. Nyt käsiteltävä asia koskee samoja asianosaisia ja oikeutta samojen lasten huoltoon, mutta Amtsgericht Stuttgart pyytää nyt käsiteltävässä asiassa unionin tuomioistuinta ottamaan kantaa niihin perusteisiin, joiden mukaan määritetään asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitettu tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu. Tämä luonnehdinta on olennaisen tärkeä, koska eräänlainen hierarkia mahdollisesti toimivaltaisten tuomioistuinten välillä perustuu siihen, kun etusija annetaan tuomioistuimelle, jossa kanne on ensin nostettu, eikä tuomioistuimelle, jossa kanne on nostettu myöhemmin.

5. Kansallinen tuomioistuin esittää ennakkoratkaisupyynnössään, että pääasian asianosaiset ovat erimielisiä sitä, onko saksalainen tuomioistuin, jossa Purrucker nosti kanteen 21.9.2007 vaatiakseen pääasiassa oikeutta poikansa M:n huoltoon koskevia toimenpiteitä,

1 – Alkuperäinen kieli: ranska.
2 – EUVL L 338, s. 1.
3 – Asia Purrucker I (Kok., s. I-7353).

asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklassa tarkoitettu ”tuomioistuin, jossa kanne on nostettu myöhemmin”, verrattuna Espanjan tuomioistuimeen, jossa Vallés Pérez esitti 28.6.2007 erillisen hakemuksen oikeutta lapsen huoltoon koskevista väliaikaisista toimenpiteistä, minkä jälkeen pääasiaa koskeva oikeudenkäynti pantiin vireille tammikuussa 2008 Vallés Pérezin vaatimuksesta.

6. Tässä asiassa korostuu se, että vaikka asetuksen N:o 2001/2003 19 artiklassa määritellään eri jäsenvaltioiden tuomioistuinten välille syntyvään vireilläolovaikutukseen liittyvä oikeudellinen järjestely, kyseisessä säädöksessä ei täsmennetä, minkä tyyppiset oikeudenkäyntien väliset ristiriitatilanteet kuuluvat näiden säännösten soveltamisalaan. Unionin tuomioistuinta kehotetaan tietääkseni ensi kertaa ottamaan kantaa kyseisen asetuksen 19 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun vireilläolon käsitteeseen siinä tapauksessa, että vanhempainvastuun osalta on samaan aikaan vaadittu väliaikaisia toimenpiteitä ja nostettu pääkanne. Epävarmuutta vallitsee erityisesti siitä, miten kyseiseen asetukseen sisältyvät itsenäiset käsitteet nivoutuvat kansallisiin prosessisääntöihin, joissa erotetaan toisistaan erityyppiset kanteet, joissa vaaditaan väliaikaisten toimenpiteiden määräämistä, ja kanteet, joilla pyritään saamaan asiaratkaisu. Kansallinen tuomioistuin tiedustelee lisäksi unionin tuomioistuimelta asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan säännösten sekä saman asetuksen 20 ja 21 artiklan säännösten välistä yhteyttä.

II Asiaa koskeva lainsäädäntö

7. Euroopan unionin neuvosto oli ennen asetuksen N:o 2201/2003 voimaantuloa [4] laatinut 28.5.1998 päivätyllä asiakirjalla Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan nojalla yleissopimuksen tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoasioissa [5] (jäljempänä Bryssel II -yleissopimus). Tämä yleissopimus ei tullut voimaan. Siltä osin kuin sen sanamuoto on vaikuttanut asetuksen N:o 2201/2003 sanamuotoon, tämän asetuksen tulkinnan selventämiseksi on vedottu Borrásin laatimaan kyseistä yleissopimusta koskevaan selitysmuistioon [6] (jäljempänä Borrásin selitysmuistio).

8. Asetusta N:o 2201/2003 edelsi tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja yhteisten lasten huoltoa koskevissa asioissa 29.5.2000 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 1347/2000. [7] Asetus N:o 1347/2000 kumottiin asetuksella N:o 2201/2003, jonka soveltamisala on laajempi.

4 – Yksityiskohtainen kuvaus oikeudellisista instrumenteista, jotka edelsivät asetusta N:o 2201/2003, sisältyy julkisasiamies Sharpstonin edellä mainitussa asiassa C-256/09, ns. Purrucker I -tapaus, antaman ratkaisuehdotuksen 30–48 kohtaan.

5 – EYVL C 221, s. 1.

6 – EYVL 1998, C 221, s. 27.

7 – EYVL L 160, s. 19.

9. Asetuksen N:o 2201/2003 johdantoosan 12 ja 16 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

12) ”Tässä asetuksessa vahvistetut toimivaltasäännökset vanhempainvastuuta koskevissa asioissa on muotoiltu lapsen edun perusteella ja ottaen erityisesti huomioon läheisyyden periaate. Niinpä toimivallan pitäisi ensisijaisesti olla tuomioistuimilla siinä jäsenvaltiossa, jossa lapsen asuinpaikka on, paitsi tietyissä olosuhteissa lapsen asuinpaikan muuttuessa tai lapsen huoltajien sovittua toisin.

– –

16) Tämä asetus ei saisi estää jäsenvaltion tuomioistuimia kiireellisissä tapauksissa toteuttamasta siinä valtiossa olevia henkilöitä tai olevaa omaisuutta koskevia väliaikaisia toimenpiteitä tai turvaamistoimenpiteitä.”

10. Asetuksen N:o 2201/2003 1 artiklan 1 kohdan b alakohdassa vahvistetaan asetuksen soveltamisala vanhempainvastuun osalta siten, että sitä ”sovelletaan, riippumatta siitä, millaisessa tuomioistuimessa asiaa käsitellään, siviilioikeudellisissa asioissa, jotka liittyvät vanhempainvastuun myöntämiseen, käyttämiseen, siirtämiseen, rajoittamiseen tai lopettamiseen”. Tämän artiklan 2 kohdassa täsmennetään, että näihin asioihin ”kuuluvat erityisesti:

a) oikeus lapsen huoltoon ja tapaamisoikeus;

b) holhous, edunvalvonta tai vastaavat järjestelyt;

c) sellaisen henkilön tai elimen nimeäminen ja tehtävät, joka on vastuussa lapsen henkilöstä tai omaisuudesta tai lapsen edustamisesta tai avustamisesta;

d) lapsen sijoittaminen sijaisperheeseen tai hoitolaitokseen;

e) lapsen omaisuuden hallinnoimiseen, säilyttämiseen ja luovuttamiseen liittyvät lapsen suojelutoimenpiteet”.

11. Asetuksen N:o 2201/2003 2 artiklan otsikkona on ”Määritelmät”, ja siinä säädetään seuraavaa:

”Tässä asetuksessa tarkoitetaan:

1) ’tuomioistuimella’ jäsenvaltioiden kaikkia viranomaisia, jotka ovat toimivaltaisia tämän asetuksen 1 artiklan mukaiseen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa;

– –

4) ’tuomiolla’ jäsenvaltion tuomioistuimen julistamaa [muun muassa] vanhempainvastuuta koskevaa ratkaisua, riippumatta siitä, kutsutaanko sitä tuomioksi, päätökseksi, täytäntöönpanomääräykseksi vai joksikin muuksi;

– –

7) ’vanhempainvastuulla’ oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka liittyvät lapsen henkilöön tai omaisuuteen ja jotka jollakin luonnollisella henkilöllä tai oikeushenkilöllä on tuomioistuimen tuomion tai lain taikka voimassa olevan sopimuksen perusteella. Ilmaisu käsittää erityisesti oikeuden lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuden;

– –

9) ’oikeudella lapsen huoltoon’ lapsesta huolehtimiseen liittyviä oikeuksia ja velvollisuuksia, varsinkin oikeutta päättää lapsen asuinpaikasta;

– –”

12. Tämän asetuksen 8 artiklan 1 kohdassa, jonka kohteena on ”Yleinen toimivalta” vanhempainvastuuasioissa, säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltion tuomioistuimet ovat toimivaltaisia vanhempainvastuuta koskevissa asioissa, jos lapsen asuinpaikka on asian vireillepanoajankohtana kyseisessä jäsenvaltiossa.”

13. Asetuksen 9 artiklan 1 kohdan otsikkona on ”Lapsen aiempaan asuinpaikkaan perustuvan toimivallan säilyminen”, josta säädetään seuraavaa:

”Kun lapsi muuttaa laillisesti jäsenvaltiosta toiseen ja saa siellä uuden asuinpaikan, sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa lapsen aiempi asuinpaikka oli, ovat 8 artiklasta poiketen kolmen kuukauden ajan muutosta edelleen toimivaltaisia muuttamaan sellaisen tapaamisoikeutta koskevan tuomion, joka on annettu kyseisessä jäsenvaltiossa ennen lapsen muuttoa, jos tapaamisoikeutta koskevan tuomion nojalla tapaamisoikeuden saanut henkilö asuu edelleen siinä jäsenvaltiossa, jossa lapsen aiempi asuinpaikka oli.”

14. ”Asetuksen 10 artiklan aiheena on ’Toimivalta lapsikaappaustapauksissa’, ja siinä säädetään, että jos lapsi on luvatta viety pois tai jätetty palauttamatta, toimivalta säilyy sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, jossa lapsen

asuinpaikka oli välittömästi ennen luvatonta pois viemistä tai palauttamatta jättämistä, siihen saakka, kun lapsi on saanut asuinpaikan toisesta jäsenvaltiosta – –."

15. Asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklassa säädetään oikeuspaikkasopimuksesta ja annetaan mahdollisuus, mikäli toimivalta on kaikkien menettelyn asianosaisten hyväksymä, saattaa asia sen jäsenvaltion tuomioistuimen käsiteltäväksi, jossa lapsella ei ole asuinpaikkaa, joko sen vuoksi, että kysymys liittyy vireillä olevaan avioliiton purkamista koskevaan menettelyyn, tai sen vuoksi, että lapsella on kiinteät siteet tähän jäsenvaltioon.

16. Kyseisen asetuksen 13 artiklan otsikkona on "Lapsen olinpaikkaan perustuva toimivalta", josta säädetään seuraavaa:

"1. Jos lapsen asuinpaikkaa ei kyetä ratkaisemaan eikä toimivaltaa voida määrittää 12 artiklan nojalla, toimivalta on sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, jossa lapsi on.

2. Edellä 1 kohtaa sovelletaan myös lapsipakolaisiin ja maastaan levottomuuksien vuoksi siirtymään joutuneisiin lapsiin."

17. Asetuksen N:o 2201/2003 14 artiklan otsikkona on "Toimivalta muissa tapauksissa", ja siinä säädetään, että "jos millään jäsenvaltion tuomioistuimella ei ole 8–13 artiklan mukaan toimivaltaa, toimivalta määräytyy kussakin jäsenvaltiossa kyseisen valtion oman lainsäädännön mukaan".

18. Kyseisen asetuksen 15 artiklassa säädetään, että tietyissä tilanteissa voidaan poiketa asetuksen mukaisista toimivaltasäännöistä, jos tuomioistuimella toisessa jäsenvaltiossa, johon lapsella on erityisiä siteitä, on paremmat edellytykset käsitellä asiaa.

19. Asetuksen N:o 2201/2003 16 artiklan otsikkona on "Asian paneminen vireille tuomioistuimessa", josta säädetään seuraavaa:

"1. Asian katsotaan tulleen vireille tuomioistuimessa:

a) ajankohtana, jona haastehakemus tai vastaava asiakirja jätetään tuomioistuimeen edellyttäen, että hakija ei ole sen jälkeen jättänyt ryhtymättä häneltä edellytettyihin toimiin haasteen antamiseksi tiedoksi vastaajalle;

tai

b) jos asiakirja on annettava tiedoksi ennen sen jättämistä tuomioistuimeen, ajankohtana, jona tiedoksiannosta vastaava viranomainen ottaa sen vastaan,

edellyttäen, että hakija ei ole sen jälkeen jättänyt ryhtymättä häneltä edellytettyihin toimiin asiakirjan jättämiseksi tuomioistuimeen."

20. Asetuksen N:o 2001/2003 19 artiklan otsikkona on "Vireilläolo ja samassa yhteydessä käsiteltävät kanteet", ja sen 2 ja 3 kohdan sanamuoto on seuraava:

"2. Jos eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa pannaan vireille vanhempainvastuuseen liittyviä kanteita, jotka koskevat samaa lasta ja samaa asiaa, tuomioistuimen, jossa kanne on nostettu myöhemmin, on omasta aloitteestaan lykättävä asian käsittelyä, kunnes on ratkaistu, onko tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, toimivaltainen.

3. Kun on ratkaistu, että se tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen, tuomioistuimen, jossa kanne on myöhemmin nostettu, on jätettävä asia tutkimatta.

Tällöin asian myöhemmin vireille pannut kantaja voi siirtää asian siihen tuomioistuimeen, jossa kanne on ensiksi pantu vireille."

21. Saman asetuksen 20 artiklaan sisältyvät "Väliaikaiset toimenpiteet ja turvaamistoimet", ja siinä säädetään seuraavaa:

"1. Tämän asetuksen säännökset eivät estä jäsenvaltion tuomioistuimia toteuttamasta kiireellisissä tapauksissa jäsenvaltion laissa säädettyjä väliaikaisia toimenpiteitä ja turvaamistoimia, jotka koskevat valtiossa oleskelevia henkilöitä tai siellä olevaa omaisuutta, myös silloin, kun toisen jäsenvaltion tuomioistuin on tämän asetuksen mukaan toimivaltainen tutkimaan pääasian.

2. Edellä olevan 1 kohdan täytäntöönpanemiseksi toteutettujen toimenpiteiden soveltaminen on keskeytettävä, kun jäsenvaltion tuomioistuin, joka on tämän asetuksen nojalla toimivaltainen tutkimaan pääasian, on toteuttanut soveltuviksi katsomansa toimenpiteet."

22. Asetuksen N:o 2201/2003 21 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Jäsenvaltiossa annettu tuomio on tunnustettava muissa jäsenvaltioissa vaatimatta minkään erityisen menettelyn noudattamista."

23. Saman asetuksen 24 artiklassa täsmennetään seuraavaa:

”Tuomion antaneen jäsenvaltion tuomioistuimen toimivaltaa ei saa tutkia. Edellä 3–14 artiklassa tarkoitettuihin tuomioistuimen toimivaltaa koskeviin säännöksiin ei voida soveltaa 22 artiklan a alakohdassa ja 23 artiklan a alakohdassa tarkoitettua oikeusjärjestyksen perusteita koskevaa kieltäytymisperustetta.”

III Pääasian kohteena oleva riita

A *Tosiseikat*

24. Ennakkoratkaisupyynnöstä edellä mainitussa Purrucker I -tapauksessa annetussa tuomiossa esitetyistä tosiseikoista ja kansallisen tuomioistuimen unionin tuomioistuimelle toimittamasta asiakirja-aineistosta ilmenee, että Saksan kansalainen Purrucker oli vuoden 2005 puolivälissä asettunut asumaan Espanjaan Saksassa syntyneen Espanjan kansalaisen Vallés Pérezin kanssa. Heidän suhteestaan syntyivät 31.5.2006 keskosina kaksoset M., joka oli poika, ja S., joka oli tyttö. Vallés Pérez tunnusti lapset. Koska vanhemmat asuivat yhdessä, heillä on Espanjan oikeuden nojalla yhteishuoltajuus. Lapset ovat Saksan ja Espanjan kansalaisia.

25. Purruckerin ja Vallés Pérezin välit heikkenivät. Purrucker halusi palata lapsineen Saksaan, mutta Vallés Pérez vastusti tätä aluksi. Asianosaiset tekivät 30.1.2007 espanjalaisen notaarin luona sopimuksen, joka tuomioistuimen piti hyväksyä, jotta se olisi täytäntöönpanokelpoinen, ja sen mukaan Purruckerin oli määrä muuttaa lapsineen Saksaan. [8]

26. Lapsi S. ei päässyt terveydellisten ongelmien vuoksi sairaalasta sovittuna lähtöpäivänä. Purrucker lähti näin ollen Saksaan poikansa M:n kanssa 2.2.2007.

27. Pääasian asianosaisten kesken on vireillä kolme oikeudenkäyntiä:

– ensimmäisen niistä on pannut vireille Espanjassa Vallés Pérez, joka vaatii väliaikaisia toimenpiteitä. Vaikuttaa siltä, että tätä oikeudenkäyntiä voitaisiin tietyin edellytyksin pitää pääasian oikeudenkäyntinä, jossa vaaditaan oikeutta lasten M. ja S. huoltoon;

– toisen niistä on pannut vireille Saksassa Vallés Pérez, joka vaatii väliaikaisista toimenpiteistä annetun Juzgado de Primera Instancia nº 4 de San Lorenzo de El

8 – Ks. em. ns. Purrucker I -tapauksessa annetun tuomion 28 kohdassa siteeratut mainitun sopimuksen 2 ja 3 lauseke.

Escorialin (Espanja) (jäljempänä Juzgado de Primera Instancia) tuomion täytäntöönpanokelpoisuuden toteamista; kyseessä on oikeudenkäynti, jonka yhteydessä annettiin tuomio edellä mainitussa Purrucker I -tapauksessa; ja

– kolmannen niistä on pannut vireille Saksassa Purrucker, joka vaatii oikeutta samojen lasten huoltoon; kyseessä on oikeudenkäynti, jossa on esitetty nyt käsiteltävä ennakkoratkaisupyyntö.

B *Kolme vireillä olevaa oikeudenkäyntiä*

1. *Lasten huoltoon liittyviä väliaikaisia toimenpiteitä (ja mahdollisesti pääasiassa annettavaa tuomiota) koskeva Vallés Pérezin Espanjassa vireille panema oikeudenkäynti*

28. Vallés Pérez pani kesäkuussa 2007 Juzgado de Primera Instanciassa vireille oikeudenkäynnin väliaikaisten toimenpiteiden määräämiseksi ja erityisesti saadakseen oikeuden lasten M. ja S. huoltoon.

29. Juzgado de Primera Instancia totesi 8.11.2007 antamassaan tuomiossa olevansa toimivaltainen [9] ja määräsi kiireellisistä väliaikaisista toimenpiteistä [10] sekä oikeudesta lasten huoltoon. Kyseistä tuomiota oikaistiin 28.11.2007 annetulla tuomiolla, jossa tuomiolauselman 1 kohtaa oli muutettu siten, että isälle annettiin ”oikeus huoltoon” eikä enää ”yhteishuoltajuutta”.

30. Juzgado de Primera Instancia otti 28.10.2008 antamallaan määräyksellä kantaa asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua käsitettä ”tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu” koskevaan kysymykseen. Se totesi ratkaisseensa toimivaltaansa koskevan kysymyksen jo 8.11.2007 antamassaan tuomiossa ja muistutti kyseisessä tuomiossa mainituista tosiseikkoihin liittyneistä eri liittymäkohdista. Se totesi vastaanottaneensa 28.6.2007 lasten M. ja S. huoltoa koskeneista väliaikaisista toimenpiteistä esitetyn vaatimuksen. Koska äiti oli pannut asian vireille saksalaisessa tuomioistuimessa vasta syyskuussa 2007, Juzgado de Primera Instancia katsoi olevansa asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitettu ”tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu”, ja totesi olevansa toimivaltainen tutkimaan asian kyseisen asetuksen 16 artiklan 1 kohdan mukaisesti.

9 – Ks. tämän tuomion perustelut, jotka on esitetty em. Purrucker I -tapauksessa annetun tuomion 36 kohdassa.

10 – Ks. tämän tuomion sitaatit, jotka on esitetty em. Purrucker I -tapauksessa annetun tuomion 37 kohdassa.

31. Audiencia Provincial de Madrid, sección 24a (Espanja), käsitteli Purruckerin valituksen ja pysytti 28.10.2008 annetun määräyksen 21.1.2010 antamallaan tuomiolla. Muutoksenhakutuomioistuin katsoi, että asetuksen N:o 2201/2003 16 artiklan nojalla ensimmäinen kanne oli Juzgado de Primera Instanciassa Espanjan oikeuden mukaisesti vireille pantu väliaikaisia toimenpiteitä koskenut vaatimus, joka edelsi Saksan tuomioistuimessa esitettyä vaatimusta. Audiencia Provincial de Madrid katsoo, että asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklassa, johon valittaja oli vedonnut, ei vahvisteta – jos sitä voidaan soveltaa tässä tapauksessa – minkäänlaista toimivaltasääntöä, ja se koskee ainoastaan turvaamistoimien määräämistä yksinomaan kiireellisissä tapauksissa, kun puolestaan nyt käsiteltävän asian kohteena oleva toimivalta määräytyy tämän asetuksen 19 artiklan sääntöjen mukaisesti.

2. *Vallés Pérezin Saksassa espanjalaisen tuomioistuimen 8.11.2007 antaman tuomion täytäntöönpanokelpoisuuden toteamista varten vireille panema oikeudenkäynti*

32. Kyseessä on oikeudenkäynti, jonka päätteeksi annettiin edellä mainittuun Purrucker I -tapaukseen liittynyt tuomio. Vallés Pérez oli aluksi vaatinut muun muassa poikansa M:n palauttamista ja nostanut varotoimenpiteenä kanteen, jossa vaadittiin Juzgado de Primera Instancian 8.11.2007 antaman tuomion toteamista täytäntöönpanokelpoiseksi. Tämän jälkeen hän vaati ensisijaisesti tämän tuomion täytäntöönpanokelpoisuuden toteamista. Näin ollen Amtsgericht Stuttgart totesi 4.7.2008 antamallaan tuomiolla ja Oberlandesgericht Stuttgart (Saksa) 22.9.2008 valitukseen antamallaan tuomiolla espanjalaisen tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpanokelpoiseksi.

33. Purruckerin haettua asiassa muutosta Bundesgerichtshof esitti ennakkoratkaisukysymyksen unionin tuomioistuimelle. Tämä vastasi edellä mainitussa Purrucker I -tapauksessa antamassaan tuomiossa, että asetuksen N:o 2201/2003 21 artiklan ja sitä seuraavien artiklojen säännöksiä, jotka liittyvät toisessa jäsenvaltiossa annetun tuomion tunnustamiseen, ei sovelleta väliaikaisiin täytäntöönpanotoimenpiteisiin, jotka koskevat oikeutta lapsen huoltoon ja kuuluvat kyseisen asetuksen 20 artiklan soveltamisalaan.

3. *Purruckerin Saksassa vireille panema oikeudenkäynti, jossa vaaditaan oikeutta lapsen huoltoon*

34. Purrucker vaati 21.9.2007 eli ennen Juzgado de Primera Instancian edellä mainitun tuomion antamista pääasiaa koskevassa oikeudenkäynnissä, joka pantiin vireille Amtsgericht Albstadtissa (Albstadtin

alioikeus Saksassa), että hänelle myönnettäisiin lasten M. ja S. yksinhuoltajuus. Tämä kanne annettiin tiedoksi pääasian vastaajalle vasta 22.2.2008 kirjatulla kirjeellä vastaanottotodistuksin. Hän oli kuitenkin jo tätä ennen saanut tiedon tästä kanteesta, kuten myös Espanjan tuomioistuin.

35. Muun muassa Amtsgericht Albstadtin 25.9.2007 ja 9.1.2008 tekemistä päätöksistä ilmenee, että kyseisen tuomioistuimen mielestä Purruckerin vaatimuksella ei ollut menestymisen mahdollisuuksia. Koska vanhemmat eivät olleet naimisissa eikä vaikuttanut siltä, että olisi ollut olemassa toteamusta yhteishuoltajuudesta– hyväksymätöntä 30.1.2007 päivättyä notaarin asiakirjaa ei voitu tulkita tällaiseksi toteamukseksi – Purruckerilla oli näet lastensa yksinhuoltajuus, joten tuomio oikeudesta lasten huoltoon ei ollut tarpeen. Amtsgericht Albstadt mainitsi lisäksi Espanjassa vireillä olleen oikeudenkäynnin.

36. Amtsgericht Albstadt hylkäsi vaatimuksen 19.3.2008 antamallaan osatuomiolla toimivallan puuttumisen vuoksi lapsen S. osalta. Oberlandesgericht Stuttgart pysytti tämän tuomion 5.5.2008.

37. Amtsgericht Albstadt lykkäsi toisella, 19.3.2008 antamallaan tuomiolla oikeutta lapsen huoltoon koskenutta oikeudenkäyntiä kansainvälistä yksityisoikeutta käsitelleen konferenssin yhteydessä Haagissa 25.10.1980 allekirjoitetun kansainvälisestä lapsikaappauksesta tehdyn yksityisoikeuden alaa koskevan yleissopimuksen (jäljempänä vuoden 1980 Haagin yleissopimus) [11] 16 artiklan nojalla. Oikeudenkäyntiä jatkettiin 28.5.2008 Purruckerin vaatimuksesta, sillä Vallés Pérez ei ollut kyseiseen päivään mennessä esittänyt palauttamisvaatimusta vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen nojalla. Minkäänlaista vaatimusta ei ole esitetty myöhemminkään.

38. Vallés Pérezin esittämän 8.11.2007 annetun tuomion täytäntöönpanoa koskeneen vaatimuksen perusteella oikeutta lapsen huoltoon koskeva oikeudenkäynti siirrettiin Amtsgericht Stuttgartin Familiengerichtin (perheasioita käsittelevä tuomioistuin) käsiteltäväksi tiettyjen kansainvälisen perheoikeuden alaan kuuluvien asiakirjojen täytäntöönpanoa soveltamista koskevan lain (Gesetz zur Aus- und Durchführung bestimmter Rechtsinstrumente auf dem Gebiet des internationalen Familienrechts) 13 §:n nojalla.

39. Purrucker esitti 16.7.2008 Amtsgericht Stuttgartissa asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklan nojalla vaatimuksen väliaikaisesta toimenpiteestä, jonka nojalla hän saisi poikansa

11 – Kaikki Euroopan unionin jäsenvaltiot ovat kyseisen 1.12.1983 voimaan tulleen sopimuksen sopimuspuolina.

M:n yksinhuoltajuuden tai toissijaisesti yksinoikeuden päättää tämän lapsen asuinpaikasta.

40. Kansallisen tuomioistuimen unionin tuomioistuimelle toimittamasta asiakirja-aineistosta ilmenee, että saksalaistuomioistuin pyrki moneen kertaan menestyksettä ottamaan yhteyttä espanjalaistuomioistuimeen, joka oli jo toteuttanut väliaikaisia toimenpiteitä tässä asiassa, saadakseen selville, oliko pääasiassa vireillä oikeudenkäynti Espanjassa.

41. Amtsgericht Stuttgart teki 28.10.2008 päätöksen, jossa se selosti yhteydenottoyrityksiään espanjalaiseen yhteystuomariin ja totesi, ettei se ollut saanut vastausta Juzgado de Primera Instancialta. Se pyysi asianosaisia ilmoittamaan ja näyttämään toteen ensinnäkin päivämäärän, jona isä oli vaatinut väliaikaisia toimenpiteitä Espanjassa, toiseksi espanjalaistuomioistuimen 8.11.2007 antaman tuomion tiedoksiannon sekä kolmanneksi päivämäärän, jolloin isä oli jättänyt pääasiaa koskevan vaatimuksen Espanjassa ja tämä vaatimus oli annettu tiedoksi äidille.

42. Juzgado de Primera Instancia teki samoin 28.10.2008 päätöksen, jonka sisältö kuvataan tämän kannanoton 30 kohdassa.

43. Kehotettuaan asianosaisia ottamaan uudelleen kantaa Amtsgericht Stuttgart antoi 8.12.2008 tuomionsa. Siinä mainitaan Juzgado de Primera Instancian 28.10.2008 antama määräys ja valitus, jonka Purrucker oli tekemässä siitä. Se arvioi, ettei se kykenisi antamaan itse ratkaisua käsitettä ”tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu”, koskevasta kysymyksestä, sillä tämä haittaisi oikeusvarmuutta, koska kahden eri jäsenvaltion tuomioistuimet saattaisivat tehdä keskenään ristiriitaisia päätöksiä. Sen mielestä ensimmäiseksi itsensä toimivaltaiseksi todenneen tuomioistuimen pitäisi ratkaista tämä kysymys. Tästä syystä Amtsgericht Stuttgart lykkäsi asian käsittelyä asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohdan mukaisesti siihen saakka, kunnes Juzgado de Primera Instancian tuomio tulisi oikeusvoimaiseksi.

44. Purrucker haki muutosta Amtsgericht Stuttgartin tuomioon. Oberlandesgericht Stuttgart kumosi sen 14.5.2009 ja palautti asian Amtsgericht Stuttgartiin uutta päätöstä varten. Oberlandesgericht Stuttgart katsoi, että tuomioistuin oli itse velvollinen tutkimaan toimivaltansa ja että asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklassa ei annettu millekään asiaa käsittelevälle tuomioistuimelle yksinomaista toimivaltaa määrittää, mikä oli tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu. Oberlandesgericht Stuttgart korosti, että Vallés Pérezin kesäkuussa 2007 Espanjassa esittämä oikeutta lasten huoltoon koskenut vaatimus kuului väliaikaisten toimenpiteiden

toteuttamista koskeneeseen menettelyyn, kun puolestaan Purruckerin Saksassa 20.9.2007 esittämä oikeutta lasten huoltoon koskenut vaatimus muodosti pääasian kanteen. Tällaisen kanteen ja väliaikaisten toimenpiteiden myöntämistä koskevan menettelyn kohteina olivat eri riita-asiat tai eri vaatimukset. Sen mielestä oli tarvittaessa hyväksyttävä se, että kahden tuomioistuimen välillä oli positiivinen toimivaltaristiriita.

45. Amtsgericht Stuttgart vaati 8.6.2009 antamallaan määräyksellä uudelleen asianomaisia ilmoittamaan sille, missä vaiheessa Espanjassa vireille pantu menettely oli, ja kehotti niitä ottamaan kantaa mahdollisuuteen esittää unionin tuomioistuimelle unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 104 b artiklan mukaisesti ennakkoratkaisupyyntö käsitteen ”tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu”, määrittämisestä.

46. Audiencia Provincial de Madrid antoi 21.1.2010 ratkaisun Purruckerin tekemästä valituksesta tämän kannanoton 31 kohdassa tarkoitetulla tuomiolla. Vallés Pérezin saksalainen asianajaja antoi tämän tuomion tiedoksi kirjeitse Amtsgericht Stuttgartille.

IV Ennakkoratkaisupyyntö

47. Amtsgericht Stuttgart on päättänyt 31.5.2010 tekemällään välipäätöksellä, joka on toimitettu 16.6.2010,[12] lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Voidaanko [asetuksen N:o 2201/2003] 19 artiklan 2 kohtaa soveltaa, kun sen jäsenvaltion tuomioistuimessa, jossa toinen asianosainen on vaatinut ensin vanhempainvastuuta koskevaa ratkaisua, haetaan vain väliaikaisten toimenpiteiden määräämistä ja siinä toisessa jäsenvaltiossa olevassa tuomioistuimessa, jossa toinen asianosainen on myöhemmin saattanut vireille samaa oikeudenkäynnin kohdetta koskevan vaatimuksen, haetaan ratkaisua pääasiassa?

2) Onko edellä mainittua säännöstä sovellettava myös silloin, kun yhdessä jäsenvaltiossa erillisessä väliaikaista oikeussuojaa koskevassa menettelyssä tehtyä päätöstä ei voida tunnustaa toisessa jäsenvaltiossa asetuksen (EY) N:o 2201/2003 21 artiklan mukaisesti?

12 – Eli ennen kuin em. ns. Purrucker I -tapauksessa annettiin tuomio mutta sen jälkeen kun julkisasiamies Sharpston esitti ratkaisuehdotuksensa kyseisessä asiassa 20.5.2010.

3) Onko erillisen väliaikaista oikeussuojaa koskevan menettelyn vireille saattaminen jäsenvaltion tuomioistuimessa rinnastettava asetuksen (EY) N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun pääasiaa koskevan menettelyn vireille panemiseen, jos pääasiaa koskeva menettely on kyseisessä tuomioistuimessa asianomaisen valtion kansallisen prosessilainsäädännön mukaan pantava vireille tietyn ajan kuluessa ensimmäisestä kanteesta prosessioikeudellisten haittojen välttämiseksi?”

48. Kansallinen tuomioistuin esittää ennakkoratkaisupyyntönsä tueksi, että sen mielestä ei ole kohtuullista epäilyä siitä, että asianosaisten pojalla, M:llä, oli asuinpaikka Saksassa 21.9.2007 eli silloin kun Purrucker esitti vaatimuksen oikeudesta tämän lapsen huoltoon.

49. Tämän tuomioistuimen mukaan Juzgado de Primera Instancia ei ollut asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan nojalla yhtäjaksoisesti toimivaltainen 21.9.2007 saakka sillä perusteella, että perheenjäsenillä oli aiemmin yhteinen kotipaikka Espanjassa, sillä ei ole todennäköistä eikä näytetty toteen, että Purrucker olisi vienyt asianosaisten pojan luvatta Espanjasta Saksaan.

50. Amtsgericht Stuttgart muistuttaa, että asetuksen N:o 2201/2003 16 artiklan mukaan asian katsotaan tulleen vireille tuomioistuimessa ajankohtana, jona haastehakemus jätetään tuomioistuimeen edellyttäen, että hakija ei ole sen jälkeen jättänyt ryhtymättä häneltä edellytettyihin toimiin haasteen antamiseksi tiedoksi vastaajalle.

51. Se toteaa, että 20.9.2007 päivätty kanne jätettiin tuomioistuimeen 21.9.2007 mutta annettiin tiedoksi vastaajalle vasta 22.2.2008 syistä, joista Purrucker ei ole vastuussa ja jotka liittyvät oikeusapua koskevan menettelyn yhteydessä esitettyyn väitteeseen, joka koski tuomioistuimen kansainvälistä toimivaltaa toteuttaa oikeutta asianosaisten Espanjassa elävän tyttären S. huoltoon koskevia toimenpiteitä.

52. Amtsgericht Stuttgart esittää, että asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohdassa säädetään, että sen jäsenvaltion tuomioistuimen toimivallalle, jossa on ensin nostettu kanne lasta koskevasta vanhempainvastuusta, annetaan etusija sellaiseen tuomioistuimeen nähden, jossa on nostettu myöhemmin kanne, joka koskee samaa lasta ja samaa asiaa. Se arvioi, että espanjalaistuomioistuimessa kesäkuussa 2007 vireille pannun väliaikaista oikeussuojaa koskevan menettelyn kohde on sama kuin pääasian oikeudenkäynnin, joka pantiin vireille saksalaisessa tuomioistuimessa syyskuussa 2007. Molempien oikeudenkäyntien kohteena ovat näet vanhempainvastuuta koskeviin oikeudellisiin toimenpiteisiin liittyvät vaatimukset, jotka kohdistuvat samaan yhteiseen lapseen. Asianosaiset ovat samat molemmissa oikeudenkäynneissä, ja

molemmat heistä ovat kummassakin tapauksessa vaatineet itselleen yksinhuoltajuutta.

53. Kansallinen tuomioistuin esittää, että oikeudenkäynnin ajallista ensisijaisuutta arvioidaan asetuksen N:o 2201/2003 16 artiklan nojalla. Se korostaa kuitenkin, että koska tämän säännöksen sanamuodossa ei eroteta millään tavalla toisistaan pääasian kannetta ja väliaikaista oikeussuojaa koskevaa menettelyä, joka koskisi väliaikaisten toimenpiteiden määräämistä, tämä tilanne mahdollistaa erilaiset oikeudelliset näkemykset asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohdan soveltamisalasta.

54. Juzgado de Primera Instancian ja Audiencia Provincial de Madridin omaksumasta oikeudellisesta näkemyksestä ilmenee, että ne katsovat, että asia on tullut vireille espanjalaisessa tuomioistuimessa asetuksen N:o 2201/2003 16 artiklassa ja 19 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla, kun väliaikaisia toimenpiteitä koskeva vaatimus on esitetty. Väliaikaista oikeussuojaa koskeva menettely ja pääasiassa myöhemmin nostettu kanne muodostavat niiden mielestä prosessuaalisen kokonaisuuden. Väliaikaista oikeussuojaa koskeva määräys ei ole ipso jure enää pätevä, jos pääasiassa ei ole nostettu kannetta määräyksen tiedoksiantoa seuraavien 30 päivän aikana.

55. Tämän teorian perusteella oikeutta asianosaisten pojan M:n huoltajuuteen koskevaa oikeudenkäyntiä ei pantu vireille asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla vasta tammikuussa 2008 vaan jo 28.6.2007.

56. Huomattavassa osassa Saksan oikeuskirjallisuutta ja Oberlandesgericht Stuttgartin 14.5.2009 antamassa määräyksessä sitä vastoin katsotaan, että asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohta ei koske pääasian kanteen ja väliaikaista oikeussuojaa koskevan menettelyn välistä suhdetta, koska näiden menettelyjen kohteet ovat erilaiset, vaikka väliaikaisella toimenpiteellä tehdyllä päätöksellä, jolla annetaan oikeus lapsen huoltoon, on samat vaikutukset kuin lapsen huollosta pääasiassa annetulla tuomiolla. Tätä näkemystä tukee muun muassa myös se, että asetuksen N:o 2201/2003 21 artiklaa ja sitä seuraavia artikloja ei sen 20 artiklan nojalla sovelleta väliaikaisiin toimenpiteisiin.

57. Amtsgericht Stuttgart lisää, ettei se, että Audiencia Provincial de Madrid vahvisti Juzgado de Primera Instancian olevan kansainvälisesti toimivaltainen ja tästä vahvistuksesta tuli oikeusvoimainen 21.1.2010 ja että se totesi sen olevan tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, ei voi olla perusteena asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 3 kohdassa säädetylle toteamukselle, jonka mukaan ”on ratkaistu, että se tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen. Tämä päätös ei sido saksalaista tuomioistuinta, koska asetuksessa N:o 2201/2003 ei säädetä tämän tyyppisestä pakottavasta vaikutuksesta. Muussa tapauksessa tällä edistettäisiin toimivallan ensisijaisuutta koskevaa tuomioistuinten välistä ”kilpailua, jonka lopputulos riippuisi sattumanvaraisista tekijöistä ja

kansallisen prosessioikeuden erityispiirteistä. Tuomiota ei voida sen mielestä tunnustaa asetuksen N:o 2201/2003 21 artiklan nojalla, sillä se ei ole vanhempainvastuuta koskeva pääasiassa annettu tuomio vaan ainoastaan prosessuaalista kysymystä koskeva päätös.

58. Kansallisen tuomioistuimen mukaan kieltoa tutkia tuomion ensimmäisessä jäsenvaltiossa antaneen tuomioistuimen toimivaltaa voidaan asetuksen N:o 2201/2003 24 artiklan nojalla soveltaa vain silloin, kun pääasiassa on annettu tuomio. Tämä periaate ilmenee siitä, että tämä säännös sijaitsee tuomioiden tunnustamista koskevassa asetuksen N:o 2201/2003 III luvun 1 jaksossa. Espanjalaistuomioistuin ei ole vielä antanut tuomiota pääasiassa.

59. Myöskään sitä, että asetuksen N:o 2201/2003 21 artiklan nojalla mahdollisesti tunnustetaan oikeutta lapsen huoltoon koskeva Juzgado de Primera Instancian 8.11.2007 toteuttama väliaikainen toimenpide, ei voida automaattisesti ulottaa koskemaan pääasiassa myöhemmin annettavaa tuomiota.

V Oikeudenkäynti unionin tuomioistuimessa

60. Amtsgericht Stuttgart on pyytänyt ennakkoratkaisupyynnössä, että ennakkoratkaisupyyntö ratkaistaisiin työjärjestyksen 104 b artiklan nojalla nopeutetussa menettelyssä. Amtsgericht Stuttgart on selventänyt vaatimustaan 1.7.2010 päivätyssä kirjeessä täsmentämällä, että siinä ei tarkoitettu työjärjestyksen 104 b artiklan vaan 104 a artiklan soveltamista.

61. Unionin tuomioistuimen presidentti hyväksyi nopeutettua menettelyä koskeneen pyynnön 15.7.2010 antamallaan määräyksellä.

62. Purrucker, Saksan, Tšekin, Espanjan ja Ranskan hallitukset sekä Euroopan komissio ovat esittäneet sekä suullisia että kirjallisia huomautuksia nyt käsiteltävässä asiassa. Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus on esittänyt vain kirjallisia huomautuksia.

63. Kansallisen tuomioistuimen kuvaaman tärkeimmän vaihtoehdon eli sen tapauksen osalta, että väliaikaisten toimenpiteiden määräämistä koskeva ensimmäinen menettely on konkurrenssissa samaa lasta koskevan pääasian oikeudenkäynnin kanssa, väliintulijat ovat kaikki yhtä mieltä siitä, että asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklan nojalla vaaditut väliaikaiset toimenpiteet eivät saa johtaa asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklassa tarkoitettuun vireilläolotilanteeseen.

64. Kun kyseessä ovat toimivaltaisen tuomioistuimen kyseisen 20 artiklan soveltamisalan ulkopuolella toteuttamat toimenpiteet, on havaittavissa kaksi vastakkaista ehdotusten ryhmää. Yhtäältä pääasian kantaja, Saksan liittotasavalta, Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistynyt kuningaskunta ja komissio puoltavat näkemystä, jonka mukaan vireilläolovaikutus ei ole mahdollinen esitetyssä tapauksessa, koska väliaikaisia toimenpiteitä koskevalla vaatimuksella ei ole samaa tarkoitusta kuin pääasiassa annettavaa tuomiota koskevalla vaatimuksella, vaikka molemmilla voi olla sama aineellinen kohde, kuten oikeus lapsen huoltoon. Toisaalta Tšekin tasavalta, Espanjan kuningaskunta ja Ranskan tasavalta katsovat, että asetuksessa N:o 2201/2003 ei tehdä eroa vaatimuksen prosessuaalisen luonteen mukaan ja että näin ollen väliaikaisia toimenpiteitä koskeva menettely voi aiheuttaa vireilläolovaikutuksen samalla tavoin kuin pääasian oikeudenkäynti.

VI Oikeudellinen arviointi

A *Alustavia huomautuksia*

1. *Oikeusvoiman ja vireilläolovaikutuksen väliset yhteydet*

65. Aluksi on mielestäni selvennettävä niiden tiettyjen avaintekijöiden välisiä suhteita, joilla on merkitystä unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisukysymyksiin antamien vastausten kannalta.

66. Vireilläolovaikutusta koskevien säännösten pääasiallisena tarkoituksena on estää se, että useiden jäsenvaltioiden tuomioistuimet antavat tuomioita, jotka ovat ristiriitaisia tai yhteensopimattomia [13] vaikutuksiltaan. [14] Tästä seuraa, että vireilläolon ja oikeusvoiman (tai res judicata) käsitteiden välillä on läheiset siteet. [15]

67. Kun kyseessä ovat eri oikeusjärjestysten väliset suhteet, kansainvälinen vireilläolovaikutus, joka perustuu kansallisen alueen ulkopuolella vireillä olevaan oikeudenkäyntiin, sekä ulkomaisen tuomioistuimen antaman tuomion oikeusvoima liittyvät tuomioiden tunnustamista koskevaan kysymykseen.

13 – Ks. analogisesti: julkisasiamies Léger otti kantaa 27.9.1968 tehdyn Brysselin yleissopimuksen 27 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuun ristiriitaisuuden käsitteeseen asiassa C-80/00, Italian Leather, antamassaan ratkaisuehdotuksessa, jossa hän korosti, että jos ”kansallisissa lainsäädännöissä säädetyt välitoimien perusteet poikkeavat toisistaan ilman, että näiden menettelyllisten edellytysten mukaisesti annettujen tuomioiden vaikutukset kuitenkaan olisivat yhteensoveltumattomia, ei voida sallia, että ulkomaisen tuomion katsotaan olevan ristiriidassa täytäntöönpanovaltiossa annetun tuomion kanssa”. Ks. toiminnallisesta siteestä, joka on olemassa kyseisen artiklan ja vireilläoloa koskevan yleissopimuksen 21 artiklan välillä, asiassa C-351/96, Drouot assurances, 19.5.1998 annetun tuomion (Kok., s. I-3075) 16 kohta ja asiassa C-116/02, Gasser, 9.12.2003 annetun tuomion (Kok., s. I-14693) 41 kohta.

14 – Se, että toimivaltasäännöt on yhdenmukaistettu, ei merkitse sitä, että osapuolet, joilla on vastakkaiset intressit, eivät voisi panna asiaa vireille pätevästi eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa.

15 – Kuten julkisasiamies Kokott on esittänyt, oikeusvoimaisuudella pyritään myös välttämään rinnakkaiset keskenään ristiriitaiset tuomiot (asiassa C-526/08, komissio v. Luxemburg, tuomio 28.1.2010, esitetty ratkaisuehdotus, Kok., s. I-6151, 37 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

Koska ulkomainen tuomio voi olla oikeusvoimainen oikeusjärjestyksessä vain silloin, jos se tunnustetaan siellä, ulkomailla vireille pantu menettely luo vireilläolovaikutuksen vain, jos se voi johtaa tuomioon, joka voidaan tunnustaa sen tuomioistuimen oikeusjärjestyksessä, jossa asia pannaan vireille myöhemmin. [16]

68. Vireilläolovaikutuksen ja oikeusvoiman välinen side ilmenee myös siitä, että tuomio, joka on tullut oikeusvoimaiseksi sillä ratkaistavan riidan osalta, estää sen, että samasta asiasta annetaan uusi ratkaisu jossain toisessa oikeudenkäynnissä joko samojen asianosaisten kesken tai yleisemmin. [17] Tämä vaikutus, jota voidaan pitää oikeusvoiman negatiivisena ulottuvuutena, liittyy ne bis in idem -periaatteeseen, joka on yleismaailmallisesti tunnustettu yleinen oikeusperiaate.

69. Oikeusvoiman positiivinen ulottuvuus perustuu puolestaan tuomioistuinten olennaiseen tehtävään ratkaista asianosaisten välisiä riitoja arvovaltaisen ratkaisun antamiseksi kohteena olevaan oikeussuhteeseen liittyvään asiaan. Tämä merkitsee sitä, että oikeusvoimaiseksi tullut tuomio on otettava huomioon siten, että se on sitova muissa hallinnollisissa menettelyissä tai oikeudenkäynneissä.

70. Tuomion oikeusvoiman negatiivista ja positiivista ulottuvuutta on tutkittava sekä subjektiiviselta että objektiiviselta kannalta. Tuomion subjektiivinen vaikutus voi jäädä vain asianosaisten väliseksi. Tämä koskee erityisesti siviiliasioissa annettavia tuomioita, jotka ovat vain vahvistustuomioita, koska niillä vahvistetaan jo olemassa olevat asianosaisten oikeudet ja velvoitteet heidät yhdistävän oikeussuhteen perusteella ja tehdään siitä päätelmät. Muotoamistuomioilla voi sen sijaan olla laajempi subjektiivinen ulottuvuus, koska niillä luodaan uusia oikeussuhteita tai muutetaan ennestään olemassa olevia oikeussuhteita.

71. Vanhempainvastuuta koskevat tuomiot ovat yleensä muotoamistuomioita, koska niillä annetaan vanhempainvastuuseen liittyviä oikeuksia tai muutetaan niitä. Tästä seuraa, että näillä tuomioilla voi olla oikeusvoima extra partes eikä ainoastaan asianosaisten kesken. Esimerkiksi tuomio, jolla annetaan oikeus lapsen huoltoon yksinomaan äidille,

16 – Ei näet olisi järkevää, jos tuomioistuin lykkäisi asian käsittelyä odottaakseen ulkomaista tuomiota, jota ei tämän jälkeen tunnustettaisi kansallisesti. Muussa tapauksessa kantajalta evättäisiin oikeussuoja, koska hän ei voisi saada täytäntöönpanoperustetta kyseisen jäsenvaltion alueella.

17 – Oikeusvoimaa ei saa sekoittaa lainvoimaan, sillä viimeksi mainittu käsite liittyy tilanteeseen, jossa tuomioon ei voida tai ei enää voida hakea muutosta.

sitoo hallintoviranomaisia ja tuomioistuimia lapsen laillisen edustamisen osalta.

72. Tällä alalla annetuilla tuomioilla ei sitä vastoin ole yleensä oikeusvoiman negatiivista vaikutusta. Toisin sanoen toimivaltainen tuomioistuin voi yleensä tutkia vanhempainvastuun antamista tai sen käyttämistä koskevia yksityiskohtia uudessa oikeudenkäynnissä ilman että lainvoimainen tuomio voisi sitä estää. Kuten julkisasiamies Sharpston esitti edellä mainitussa asiassa Purrucker I, [18] vanhempainvastuusta annetut tuomiot voivat olla vain enemmän tai vähemmän ”lopullisia”. Lapsen etu, joka on tärkein ohjaava periaate tällä alalla, edellyttää sitä, että häntä koskevia tuomioita voidaan tarvittaessa muuttaa.

73. Vireilläolovaikutus perustuu siinä tuomioistuimessa, jossa kanne on ensin nostettu, annettavan tuomion oikeusvoiman positiiviseen vaikutukseen. Siltä osin kuin tämä tuomio tunnustetaan sen tuomioistuimen oikeusjärjestyksessä, jossa kanne on nostettu myöhemmin, se estää sen vastaisen tai sen kanssa jopa ristiriidassa olevan tuomion antamisen, jos jälkimmäinen tuomioistuin ei anna ratkaisuaan ennen ensin mainittua tuomioistuinta. Jos sitä vastoin tuomioistuin, jossa kanne on nostettu myöhemmin, onnistuu antamaan ratkaisun aikaisemmin kuin tuomioistuin, jossa kanne ensin nostettu, viimeksi mainitun tuomioistuimen antaman tuomion tunnustamista koskeva velvollisuus menettäisi merkityksensä. Yleisen perpetuatio fori - periaatteen mukaan vireilläolovaikutusta koskeva sääntö, jonka mukaan ajallisesta ensisijaisuudesta määrätään sen tuomioistuimen hyväksi, jossa kanne on ensin nostettu, on ratkaisu, joka sopii parhaiten yhteen tunnustettavien ulkomaisten tuomioiden oikeusvoimaa koskevan säännön kanssa. Tässä ratkaisussa otetaan huomioon se, että asian panemisesta vireille tuomioistuimessa johtuvat prosessuaaliset vaikutukset alkavat vireilletulohetkestä ja jatkuvat siihen saakka kunnes tässä tuomioistuimessa vireille pantu menettely päättyy.

74. Samalla tavoin kuin oikeusvoimaa, myös vireilläolovaikutusta on tarkasteltava sekä subjektiivisesta että objektiivisesta näkökulmasta. Asetuksen N:o 2201/2003 kieliversioiden terminologisista eroista huolimatta sen 19 artiklan 2 kohdan sanamuoto vaatii mielestäni kahden kanteen väliseltä vireilläolovaikutukselta samanaikaisesti

– samaa subjektia (sama lapsi),

18 – Ks. hänen asiassa C-256/09 esittämänsä ratkaisuehdotuksen 119–121 kohta.

– ja samaa objektia (”sama asia”). [19]

75. Vireilläolovaikutuksen subjektiivinen ulottuvuus rajoittuu oikeusvoiman tavoin yleensä samoja asianosaisia koskeviin kanteisiin. Toisin kuin monissa muissa säännöksissä, joihin asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohta voidaan järkevästi rinnastaa, [20] viimeksi mainitun säännöksen sanamuodossa ei edellytetä sitä, että vanhempainvastuuta koskevien oikeudenkäyntien asianosaiset olisivat samat, vaan ainoastaan sitä, että ne koskevat samaa lasta. Kun otetaan huomioon se, mitä totesin muotoamistuomioiden oikeusvoiman laajasta vaikutuksesta, ja se, että vanhempainvastuusta annettavat tuomiot kuuluvat yleensä muotoamistuomioiden ryhmään, tämä vaikuttaa minusta melko johdonmukaiselta. Siten lasten vanhempien välillä jäsenvaltion A tuomioistuimessa vireille pannun oikeudenkäynnin päätteeksi annettu tuomio, jolla annetaan yksinhuoltajuus isälle, olisi ristiriidassa jäsenvaltion B tuomioistuimessa annetun sellaisen tuomion kanssa, jolla lapsen huoltajuus annetaan äidinäidille oikeudenkäynnissä, jossa tämä on vastakkain molempien vanhempien kanssa. Koska asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohdassa edellytetään ilmeisesti tätä alaa koskevan vireilläolovaikutuksen subjektiivisena osatekijänä vain sitä, että oikeudenkäynnit koskevat samaa lasta, nämä kaksi samanaikaista oikeudenkäyntiä kuuluvat mielestäni kyseisessä artiklassa määritellyn säännön piiriin.

76. Siitä, että riidoilla on sama objekti, on todettava, että vireilläolovaikutuksen ulottuvuus on määriteltävä samoin perustein kuin oikeusvoiman objektiivinen ulottuvuus eli keskenään ristiriitaisten tuomioiden välttämisen tarpeen kannalta.

77. Vanhempainvastuun alalla ratkaisevan perusteen pitäisi olla tuomion aineellinen täytäntöönpanovaikutus. Jos asianosaiset eivät voi noudattaa samaan aikaan tuomioita, joita todennäköisesti annetaan eri tuomioistuimissa vireille pannuista kanteista, tai niitä ei voida panna samaan aikaan täytäntöön pakottavalla tavalla, näillä kahdella kanteella on sama objekti, ja kyseessä on siten vireilläolovaikutus.

19 – Ilmaisu vaihtelee eri kieliversioissa: ”desselben Anspruchs” saksaksi, ”the same cause of action” englanniksi, ”samaa asiaa suomeksi tai ”samma sak ruotsiksi. Oikeuskäytännössä on katsottu (ks. asia C-406/92, Tatry, tuomio 6.12.1994, Kok., s. I-5439, 38 kohta, ja asia 144/86, Gubisch Maschinenfabrik, tuomio 8.12.1987, Kok., s. 4861, Kok. Ep. IX, s. 273, 14 kohta), että objektiivinen ulottuvuus määritetään kahteen eri tekijään eli kanteen kohteeseen ja perustaan nähden. Näin ollen vertailukohtana on käytettävä kieliversioita, joissa tehdään selvä ero näiden kahden käsitteen välille.

20 – Vrt. siviili- ja kauppaoikeudellisten asioiden osalta 27.9.1986 tehdyn Brysselin yleissopimuksen 21 artiklaa ja asetuksen N:o 44/2001 27 artiklaa; avioliiton ja vanhempainvastuun osalta tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun asetuksen (EY) N:o 1347/2000 (EYVL 2001, L 12, s. 1) 11 artiklan 1 kohtaa; avioliiton osalta asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 1 kohtaa. Ks. asetuksen N:o 1347/2000, erityisesti sen antamiseen johtaneen komission ehdotuksen (asiakirja KOM(1999) 220 lopullinen) s. 17, jossa korostetaan tämän asetuksen 11 artiklan 1 ja 2 kohdan välistä eroa, joka on havaittavissa myös luettaessa asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 1 ja 2 kohtaa. Tässä asiakirjassa todetaan lisäksi, että vireilläolon käsite määritellään enemmän tai vähemmän laajasti jäsenvaltioiden oikeudessa, koska tietyissä oikeusjärjestyksissä ei eroteta toisistaan ”kohdetta ja ”perustaa, mikä ilmenee myös edellä mainitusta Borrásin muistiosta (52 kohta).

78. Ilmenneen vireilläolovaikutuksen pitäisi lähtökohtaisesti johtaa siihen, että tuomioistuin toteaa viran puolesta, että kanne on jätettävä tutkimatta tai että asian käsittelyä on lykättävä. Tuomarilla ei sitä vastoin voi olla velvollisuutta todeta itse sellaisen toisen oikeudenkäynnin tai mahdollisen toisen tuomion olemassaoloa, joka koskee samaa kohdetta kuin käsiteltävänä oleva vaatimus. Normaali tapa vedota vireilläolovaikutukseen tai oikeusvoimaan on vastaajan esittämä oikeudenkäyntiväite. Kun tuomioistuin tutkii tällaista väitettä, sen on välttämättä pohdittava kyseisten kahden tuomioistuimen toimivaltaa. On vähintäänkin aluksi määritettävä, onko olemassa mahdollinen toimivallan peruste, jonka nojalla tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, voisi antaa tuomion, joka voidaan tunnustaa. Sen kannalta selvin menetelmä on verrata kannekirjelmiä tai muita näihin kahteen vireille pantuun oikeudenkäyntiin liittyviä asiakirjoja. Se voi myös vaatia asianosaisilta kaikkia tarpeellisia tietoja tai myös kääntyä asianomaisen ulkomaisen tuomioistuimen puoleen joko suoraan tai sen jäsenvaltion keskusviranomaisen välityksellä, jossa sillä on kotipaikka.

2. *Oikeudenkäyntien tai tuomioiden ristiriidat*

79. Mielestäni on erotettava selvästi toisistaan kolme esimerkkitapausta, joita voi ilmetä silloin kun kyseessä ovat oikeudenkäyntien tai tuomioiden ristiriidat, ja noudattaa siinä aikajärjestystä.

80. Ensinnäkin kansainvälistä vireilläolovaikutusta koskeva väite voidaan esittää silloin, jos ristiriita ilmenee useiden sellaisten oikeudenkäyntien välillä, jotka ovat vireillä eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa. Nyt käsiteltävä asia kuuluu tämän esimerkkitapauksen piiriin, sillä kansallisen tuomioistuimen on määritettävä, oliko silloin, kun kanne nostettiin saksalaisessa tuomioistuimessa, oikeudenkäynti jo vireillä toisen jäsenvaltion tuomioistuimessa eli Espanjan Juzgado de Primera Instanciassa. Korostan, että vireilläolovaikutus päättyy heti kun toinen menettelyistä päättyy, olipa syy siihen mikä hyvänsä. Tämä voi näet tapahtua paitsi silloin, kun toinen ”kilpailevista” tuomioistuimista on antanut ratkaisun, myös silloin, kun jossain niistä vireilläolovaikutus lakkaa mistä tahansa syystä: luopumisen, sopimisen tai vanhentumisen perusteella, jos asianosainen ei ole ryhtynyt toimenpiteisiin, tai asianosaisen kuoleman vuoksi, jos kyseessä on kanneoikeus, joka ei ole siirrettävissä, jne.

81. Toiseksi ristiriita saattaa olla olemassa jossain jäsenvaltiossa vireillä olevan oikeudenkäynnin ja jossain toisessa jäsenvaltiossa jo annetun tuomion välillä. Siinä tapauksessa oikeusvoiman täytyy johtaa siihen, että tuomioistuin, jossa asia on vireillä, toteaa, että asiaa ei voida tutkia, koska sillä ei ole enää kohdetta, jos ulkomainen tuomio voidaan tunnustaa.

82. Kolmanneksi ristiriita voi vallita eri jäsenvaltioissa annettujen tuomioiden välillä esimerkiksi toimivallan päällekkäisyyden seurauksena. Vaikka tunnustamista ja eksekvatuuria koskevat yhteiset säännöt mahdollistavat sellaisen menettelyn, että toisen tuomion vaikutukset ovat etusijalla toisen vaikutuksiin nähden, jolloin kunnioitetaan jonkin asianosaisen jostain jäsenvaltiosta saamia oikeuksia, molemmat annetut tuomiot pysyvät kuitenkin edelleen voimassa. Pääasian asiaosaisten välisen riidan tässä vaiheessa unionin tuomioistuimelle oli esitetty ennakkoratkaisukysymys asiassa C-256/09 eli ns. Purrucker I -tapauksessa.

83. Kansainväliseen vireilläoloon liittyvien sääntöjen tarkoitus on mielestäni kaksiosainen. Kuten olen jo todennut, niillä pyritään lähinnä estämään tuomioiden positiivinen ristiriita. Kun asianosaiset nostavat eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa kanteita, jotka koskevat samaa kohdetta, samaa perustaa ja samaa lasta, tämä tilanne on näet omiaan aiheuttamaan tuomioita, jotka on hankala sovittaa yhteen tai jotka ovat jopa täysin vastakkaisia, ja luomaan siten oikeudellista epävarmuutta oikeussubjekteille. Ratkaisu perustuu tuomioistuimelle viime kädessä asetettuun velvollisuuteen lopettaa asian käsittely sen tuomioistuimen hyväksi, jossa kanne on ensin nostettu, jo ennen kuin tuomioita annetaan samanaikaisesti.

84. Näillä säännöillä pyritään myös välttämään se, että asianosaiset saavat hyötyä käyttämällä väärin oikeudellisten järjestelmien monimuotoisuutta ”forum shopping -ilmiön avulla siten, että asianosainen nostaa kanteen toisen jäsenvaltion tuomioistuimessa, jos hän arvioi, että tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, saattaa antaa hänen vaatimustensa vastaisen tuomion. Huomautettakoon, että ”forum shopping -ilmiön vaara on rajoitettu asetuksessa N:o 2201/2003 vahvistettujen vanhempainvastuuta koskevien toimivaltasääntöjen osalta, [21] koska pääasiallista liittymäkohtaa koskeva peruste eli lapsen asuinpaikka ei mahdollista väärinkäytöksiä ellei turvauduta siihen, että lapsi muuttaa peräkkäin riittävän pitkiksi ajanjaksoiksi, jotta lapsi saa asuinpaikan.

85. Komissio on arvioinut asetuksen N:o 2201/2003 soveltamista koskevassa käytännön oppaassa [22] ja ehdotuksessaan, jonka perusteella kyseinen asetus on annettu, [23] että todellisten vireilläolovaikutusten tapaukset ovat harvinaisia vanhempainvastuun alalla, koska lapsella on yleensä asuinpaikka yhdessä ainoassa jäsenvaltiossa, jossa tuomioistuimet ovat toimivaltaisia kyseisen asetuksen 8 artiklassa vahvistetun yleisen toimivaltasäännön nojalla. Ei pidä kuitenkaan mielestäni jättää huomiotta sitä, että on tapauksia, joissa lapsen asuinpaikan määrittäminen

21 – Tilanne on erilainen 27.9.1968 tehdyn Brysselin yleissopimuksen kaltaisen instrumentin osalta, sillä useat kilpailevat toimivallan perusteet, joista siinä määrätään, lisäävät vireilläolovaikutusten mahdollisuuksia.

22 – *Guide pratique pour l'application du nouveau règlement Bruxelles II*, jonka komission yksiköt laativat yhdessä siviilioikeudellisia ja kaupallisia asioita käsittelevän Euroopan oikeudellisen verkon (Réseau judiciaire européen en matière civile et commerciale) kanssa, sellaisena kuin se on päivitettynä 1.6.2005, s. 22. Asiakirja on saatavissa komission internetsivuilta (http://ec.europa.eu/justice_home).

23 – Asiakirja KOM(2002) 222 lopullinen, s. 11.

on vaikeaa [24] tai joissa se sijaitsee unionin alueen ulkopuolella, [25] mikä saattaa johtaa siihen, että useiden jäsenvaltioiden tuomioistuimet toteavat samanaikaisesti olevansa toimivaltaisia.

86. Kansallinen tuomioistuin huomauttaa perustellusti, että kun unionin lainsäätäjä on säilyttänyt lapsen asuinpaikkaan liittyvän toimivaltaperusteen, se on sallinut sen, että useat tuomioistuimet ovat toimivaltaisia tutkimaan samat mutta eri lapsia koskevat tosiseikat. Korostan, että jotta kyseessä olisi asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu vireilläolovaikutus, edellytetään sitä, että kilpailevat kanteet koskevat samaa alaikäistä, ilman että tältä osin otettaisiin huomioon sisaruutta kokonaisuutena. [26] Vaikka kyseiset kaksi lasta ovat kaksosia, heidän oikeudellista kohteluaan on arvioitava erikseen, koska heidän tilanteensa eivät ole samankaltaisia muun muassa sen vuoksi, että he asuvat erillään. Siten Saksan tuomioistuimet ovat todenneet, että ne eivät ole kansainvälisesti toimivaltaisia antamaan ratkaisua Purruckerin esittämästä yksinhuoltajuutta koskevasta vaatimuksesta [27] siltä osin kuin se koski lasta S., koska tämän lapsen asuinpaikka on ollut Espanjassa hänen syntymästään lähtien, kun se on puolestaan säilyttänyt toimivaltaisuutensa lapsen M osalta.

B *Asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohdan tulkinta*

87. Kansallinen tuomioistuin tiedustelee ensimmäisellä kysymyksellään lähinnä, voidaanko vanhempainvastuuta koskevaan

24 – Tilanne oli tällainen asiassa C-523/07, A, jossa annettiin tuomio 2.4.2009 (Kok., s. I-2805), sillä kyseinen perhe ”tuli Ruotsista lomailemaan Suomeen kesällä 2005. Perhe asui asuntovaunuissa eri leirintäalueilla Suomessa, eivätkä lapset käyneet koulua (14 kohta). Asuinpaikan määrittämisen perusteet vahvistettiin kyseisessä tuomiossa seuraavasti: ”on otettava huomioon paitsi se, että lapsi on fyysisesti jossakin jäsenvaltiossa, myös muita tekijöitä, joista voi ilmetä, että tällainen olinpaikka ei ole millään tavalla väliaikainen tai satunnainen ja että lapsen asuinpaikka ilmentää tiettyä integroitumista sosiaaliseen ympäristöön ja perheympäristöön. Erityisesti on otettava huomioon jäsenvaltioon muuttamisen ja sen alueella oleskelun osalta sen kesto, säännöllisyys, olosuhteet ja syyt, lapsen kansalaisuus, koulunkäynnin paikka ja olosuhteet, se, osaako lapsi kyseisen valtion kieltä, sekä lapsen perhesiteet ja sosiaaliset siteet kyseisessä valtiossa (30 kohta ja sitä seuraavat kohdat). Ks. myös julkisasiamies Kokottin kyseisessä asiassa antaman ratkaisuehdotuksen 38–52 kohta.

25 – Tällaisessa tapauksessa asetuksen N:o 2201/2003 14 artikla johtaa siihen, että ”toimivalta määräytyy kussakin jäsenvaltiossa kyseisen valtion oman lainsäädännön mukaan”.

26 – Huomautettakoon kuitenkin, että tiettyjen jäsenvaltioiden oikeudessa veljet ja sisaret muodostavat yksikön, jota suojataan mahdollisimman pitkälle yksikkönä, sillä lainsäätäjä on säätänyt, että tuomioistuimen pitäisi välttää sisarusten erottamista ja, mikäli näin ei voida menetellä, valvoa sisarusten välisten suhteiden säilymistä (ks. esim. Ranskan siviililain (Code civil) 371-5 §).

27 – Amtsgericht Albstadt katsoi 25.9.2007 antamassaan tuomiossa, että tämä vaatimus oli tarpeeton, koska Saksan lainsäädännön mukaan äidillä oli jo yksinhuoltajuus. On korostettava, että Saksan perustuslakituomioistuin (Bundesverfassungsgericht) on äskettäin todennut Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen asiassa Zaunegger vastaan Saksa 3.12.2009 antaman tuomion perusteella (kanne nro 22028/04) perustuslain 6 §:n 2 momentin vastaiseksi sen, että avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen isän on Saksan siviililain (BGB) 1612a ja 1672 §:n perusteella mahdotonta saada tämän lapsen huoltoa, jos äiti vastustaa tätä (tuomio 21.7.2010, 1 BvR 420/09).

vireilläolovaikutukseen liittyviä asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohdan säännöksiä soveltaa, jos jokin asianosainen on pannut asian ensin vireille jonkin jäsenvaltion tuomioistuimessa oikeudenkäynnissä, jossa vaaditaan vain väliaikaisten toimenpiteiden toteuttamista, kun puolestaan toinen asianosainen on pannut jonkin toisen jäsenvaltion tuomioistuimessa vireille vaatimuksen, joka koskee samaa asiaa ja jossa on annettava pääasiaa koskeva tuomio.

88. Täsmennän heti aluksi, että mielestäni on tarkoituksenmukaista tutkia tämä kysymys yhdessä unionin tuomioistuimelle osoitettujen kahden muun kysymyksen kanssa. Ne näet ovat siihen tiiviissä syy-yhteydessä, minkä vuoksi vastaus, joka on mielestäni annettava ensimmäiseen kysymykseen, johtaa siihen, että muihin kysymyksiin ei ole tarpeen vastata.

1. *Pyydetyn tulkinnan ulottuvuus*

89. Unionin tuomioistuimen omaksuman näkemyksen on mielestäni oltava neutraali, objektiivinen ja vapaa sekä tosiseikkoihin liittyvistä että prosessuaalisista tai oikeudellisista epävarmuustekijöistä, jotka ovat ominaisia pääasian riidalle. Vaikka käsiteltävään asiaan liittyvät tiedot ovat hyvin erityisiä tai traagisia, ne eivät saa ohjata annettavaa ratkaisua määräävällä tavalla. Erityisesti sen, että asiaa ensimmäisenä oikeusasteena käsitellyt Espanjan tuomioistuin ei mahdollisesti ole ollut toimivaltainen asetuksella N:o 2201/2003 asetettujen perusteiden osalta, ei pitäisi vaikuttaa sellaisella tavalla, jolla loukattaisiin kyseisessä asetuksessa vahvistettuja perusperiaatteita, kuten keskinäistä luottamusta, [28] joka on muissa jäsenvaltioissa annettujen tuomioiden tunnustamisen taustalla. [29]

90. On myös välttämätöntä, että kansalliselle tuomioistuimelle annettavilla vastauksilla kyetään kattamaan kaikki asetuksessa N:o 2201/2003 tarkoitetun ”vanhempainvastuun soveltamisalaan kuuluvat kanteet. On muistettava, että kyseisen asetuksen 2 artiklan 7 kohdassa määritellään vanhempainvastuulla tarkoitettavan ”oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka liittyvät lapsen henkilöön tai omaisuuteen ja jotka jollakin luonnollisella henkilöllä tai oikeushenkilöllä on tuomioistuimen tuomion tai lain taikka voimassa olevan sopimuksen perusteella. Ilmaisu käsittää erityisesti oikeuden lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuden.

28 – Ks. tästä periaatteesta, jota pidetään yleisesti ”pilarina”, erityisesti julkisasiamies Ruiz-Jarabo Colomerin 27.9.1968 tehtyä Brysselin yleissopimusta koskevassa asiassa C-159/02, Turner, antaman ratkaisuehdotuksen (tuomio 27.4.2004, Kok., s. I-3565) 30 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

29 – Toimivallan perusteisiin liittyvien asetuksen N:o 2201/2003 säännösten noudattamisen valvominen kuuluu oikeussuojateistä vastaaville kansallisille tuomioistuimille, joiden on esitettävä ennakkoratkaisupyyntö unionin tuomioistuimille, jos ne ovat epävarmoja siitä, miten näitä säännöksiä pitää tulkita. Äärimmäisessä tapauksessa voidaan harkita myös asianomaista jäsenvaltiota vastaan vireille pantavaa jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevaa menettelyä.

91. Asetuksen N:o 2201/2003 1 artiklan 1 kohdan b alakohdassa säädetään, että tätä asetusta sovelletaan, riippumatta siitä millaisessa tuomioistuimessa asiaa käsitellään, siviilioikeudellisissa asioissa,[30] jotka liittyvät vanhempainvastuun myöntämiseen, käyttämiseen, siirtämiseen, rajoittamiseen tai lopettamiseen". Kyseisen artiklan 2 kohdassa täsmennetään, että näihin asioihin "kuuluvat erityisesti:

a) oikeus lapsen huoltoon ja tapaamisoikeus;

b) holhous, edunvalvonta tai vastaavat järjestelyt;

c) sellaisen henkilön tai elimen nimeäminen ja tehtävät, joka on vastuussa lapsen henkilöstä tai omaisuudesta tai lapsen edustamisesta tai avustamisesta;

d) lapsen sijoittaminen sijaisperheeseen tai hoitolaitokseen;

e) lapsen omaisuuden hallinnoimiseen, säilyttämiseen ja luovuttamiseen liittyvät lapsen suojelutoimenpiteet".

92. Mielestäni oikeudenkäyntien välisen ristiriidan ja siten vireilläolovaikutuksen riski voi olla vain sellaisten kanteiden välillä, jotka kuuluvat saman vanhempainvastuun otsikon alle eivätkä kahteen tai useampaan näistä viidestä otsikosta.[31] Tietyissä oikeusjärjestyksissä sama toimenpide voi kuitenkin sisältää ex lege useita kyseisessä artiklassa mainittuja vanhempainvastuun osatekijöitä.[32]

93. Näistä säännöksistä ilmenee selvästi, että asetuksessa N:o 2201/2003 tarkoitetun "vanhempainvastuun soveltamisalaan kuuluvat menettelyt voivat koskea sekä hyvin erilaisia asianosaisia että hyvin erilaisia vaatimuksia kuin ne, joita kansallinen tuomioistuin käsittelee tässä tapauksessa, joka koskee lapsen vanhempien vaatimaa oikeutta lapsen huoltoon. Korostan tältä osin ensinnäkin, että vanhempainvastuunkantaja voi olla joku muu luonnollinen henkilö kuin isä tai äiti taikka jopa oikeushenkilö, toiseksi, että unionin tuomioistuin on määritellyt laajasti "siviilioikeudellisen asian käsitteen,[33] kolmanneksi, että luettelo asioista, joiden on määritelty

30 – On muistettava, että "siviilioikeudellisen asian" käsite on unionin oikeuden itsenäinen käsite, joka kattaa myös jäsenvaltion kansallisen oikeuden mukaan julkisoikeuden piiriin kuuluvia toimenpiteitä (asia C-435/06, C, tuomio 27.11.2007, Kok., s. I-10141, 46–53 kohta). Näin ollen tietyjen jäsenvaltioiden hallinnolliset menettelyt, viranomaiset tai päätökset saattavat kuulua asetuksen N:o 2201/2003 soveltamisalaan (ks. vastaavasti myös em. *Guide pratique pour l'application du nouveau règlement Bruxelles II*, s. 8).

31 – Esim. sellaisten menettelyjen kuin holhoojan tehtävää koskevan vaatimuksen ja lapsen sijoittamista sijaisperheeseen koskevan vaatimuksen yhdistelmä ei voisi johtaa vireilläolovaikutukseen, sillä nämä alat ovat erillisiä eivätkä nämä menettelyt selvästikään koske samaa asiaa. On vaikeampaa määrittää, voisiko oikeutta lapsen huoltoon koskevan oikeudenkäynnin ja tapaamisoikeutta koskevan oikeudenkäynnin välillä olla vireilläolovaikutus.

32 – Koska esimerkiksi oikeus lapsen huoltoon on vanhempainvastuun osatekijä, se saattaa seurata automaattisesti holhoojan tehtävän antamisesta tai lapsen sijoittamisesta laitokseen.

33 – Em. asiassa A annetusta tuomiosta ilmenee, että "lapsen välitöntä huostaanottoa ja sijoittamista kodin ulkopuolelle sijaisperheeseen koskeva päätös kuuluu [asetuksen N:o 2201/2003 1 artiklan 1 kohtaan] sisältyvän siviilioikeudellisen asian käsitteen soveltamisalaan, kun tällainen päätös on tehty julkisoikeudellisen lastensuojelun yhteydessä".

kuuluvan ”vanhempainvastuun” piiriin, ei ole tyhjentävä, ja neljänneksi, että asianomaiset suojatoimenpiteet voivat koskea yhtä hyvin lapsen henkilöä kuin lapsen omaisuutta. [34] Kun unionin tuomioistuin antaa ratkaisun esitetyistä ennakkoratkaisukysymyksistä, se ei saa unohtaa niiden oikeudenkäyntien moninaisuutta, joita kyseisen asetuksen 19 ja 21 artiklan tulkinta voi koskea.

94. Tämä asianomaisten kanteiden moninaisuus vaikuttaa myös vanhempainvastuuta koskevan vireilläolovaikutuksen arvioimiseen, sellaisena kuin siitä säädetään asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohdassa, sillä tästä seuraa, että tällä alalla saattaa olla runsaasti erityyppisiä oikeudenkäyntien välisiä ristiriitoja. Antaakseni joitakin käytännön esimerkkejä mahdollisista yhdistelmistä mainitsen ensinnäkin menettelyn, joka pannaan vireille lapsiasioita käsittelevässä tuomioistuimessa alaikäisen sijoittamista varten samaan aikaan kun perheasioita käsittelevässä tuomioistuimessa on pantu vireille oikeudenkäynti, jossa vaaditaan tapaamisoikeuden antamista lapsen isovanhemmille; mainittakoon toiseksi väliaikaista oikeusuojaa koskeva menettely, joka koskee lapsen huoltoa koskevan oikeuden väliaikaista siirtämistä siihen saakka, kunnes saadaan sosiaalisen tai psykologisen tutkimuksen tulokset, kun puolestaan samaa lasta koskevan kanteen tarkoituksena on kyseenalaistaa lopullisesti jommallekummalle vanhemmalle myönnetty tapaamisoikeus. On näin ollen perustavanlaatuisen tärkeää määritellä käsitteet ”sama kohde ja ”sama perusta, jotka rajaavat kyseisessä säännöksessä tarkoitettua vireilläolovaikutusta.

34 – Täsmennettäköön, että asetuksen N:o 2201/2003 johdantoosan yhdeksännessä ja kymmenennessä perustelukappaleessa todetaan, että asetusta ei sovelleta lapsen omaisuuteen liittyviin toimenpiteisiin, vaan niihin sovelletaan asetusta N:o 44/2001, jossa säädetään myös elatusvelvoitteesta.

2. *Tulkinnan suuret linjat*

95. Tietyt instrumentit, jotka olivat tai jotka ovat vielä sovellettavissa jäsenvaltioiden välillä, saattavat olla hyödyllisiä tulkittaessa asetuksen N:o 2201/2003 säännöksiä. [35] Niihin kuuluvat muiden instrumenttien ohella [36] 27.9.1968 tehty Brysselin yleissopimus, [37] eli ns. Bryssel I -yleissopimus, sekä 22.12.2000 annettu asetus N:o 44/2001, jolla se oli tarkoitus korvata 1.3.2002 lukien. [38] Samankaltaisuuksia on havaittavissa muun muassa vireilläolovaikutuksen käsitteen osalta. [39]

35 – Ks. tästä em. asia Purrucker I, tuomion 84 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

36 – Asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan kolmannessa perustelukappaleessa muistutetaan, että se on korvannut asetuksen N:o 1347/2000, joka vastasi pääosin samasta aiheesta tehtyä Bryssel II -yleissopimusta, kuten Borrásin muistiossa todetaan.

37 – Tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskeva yleissopimus (EYVL 1972, L 299, s. 32), sellaisena kuin se on useaan kertaan muutettuna (ks. em. asia. Purrucker I, tuomion 12 kohta).

38 – Ks. näiden kahden tekstin välisestä yhteydestä oikeuskäytännössä esim. julkisasiamies Kokottin asiassa C-185/07, Allianz (aiemmin Riunione Adriatica di Sicurta) (tuomio 10.2.2009, Kok., s. I-663) antaman ratkaisuehdotuksen 28 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

39 – Ks. 27.9.1968 tehdyn Brysselin yleissopimuksen 21 artikla, asetuksen N:o 1347/200 11 artikla ja asetuksen N:o 44/2001 27 artikla.

Asetuksessa N:o 2201/2003 tarkoitettu vanhempainvastuu kuuluu kuitenkin henkilöiden oikeudelliseen asemaan, joka on nimenomaisesti jätetty näiden kahden muun instrumentin soveltamisalan ulkopuolelle. Varallisuusoikeudellisten asioiden osalta omaksuttu lähestymistapa ei välttämättä päde muiden kuin varallisuusoikeudellisten asioiden osalta, kun otetaan huomioon erot, joita on olemassa näillä kahdella alalla annettujen ratkaisujen luonteen ja vaikutusten osalta sekä niihin sovellettavien johtavien periaatteiden osalta. Asetukselle N:o 2201/2003 ominaiset säännöt, kuten lapsen edulle annettu etusijaasema vanhempainvastuun yhteydessä,[40] ovat erityisen selventäviä, ja sen valossa vireilläolovaikutuksen kaltaisen käsitteen tulkinnalla voi olla eri merkitys kuin muille instrumenteille annetulla tulkinnalla.

96. Huomautettakoon lisäksi, että vaikka 27.9.1968 tehdyn Brysselin yleissopimuksen tulkintaa koskevat unionin tuomioistuimen tuomiot sisältävät vireilläolovaikutuksen ja väliaikaisten toimenpiteiden käsitteet, ne sisältävät tietääkseni ne vain erillisinä eivätkä yhdessä, eli niissä ei anneta ratkaisua vireilläolovaikutuksesta silloin kun kyseessä ovat väliaikaisten toimenpiteiden toteuttamisesta annettavat tuomiot. Vaikuttaa siltä, että jäsenvaltioidenkaan oikeuskäytännössä ei ole tästä merkittäviä viitteitä, kun otetaan huomioon esimerkiksi harvat vastaukset, joita annettiin istunnossa unionin tuomioistuimen nimenomaisesti esittämään kysymykseen.

40 – Ks. asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan 12 perustelukappale.

97. Asetuksessa N:o 2201/2003 tarkoitettua vireilläolovaikutuksen käsitettä on mielestäni tulkittava itsenäisesti[41] eli siten, että siinä yhteydessä ei viitata jossain jäsenvaltiossa omaksuttuihin käsitteisiin vaan yhtäältä sanamuodon tavoitteisiin ja järjestelmään ja toisaalta yleisiin periaatteisiin, jotka ilmenevät kansallisten oikeusjärjestysten muodostamasta kokonaisuudesta.[42] Vaikuttaa siltä, että samoin on meneteltävä kaikkien asetukseen N:o 2201/2003 sisältyvien itsenäisten käsitteiden osalta.

98. Olisi mahdollista katsoa, että käsitteen ”tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu” kaltaisten prosessuaalisten käsitteiden pitäisi riippua kansallisista säännöistä. Asetuksella N:o 2201/2003 on kuitenkin pyritty luomaan tältä osin kansalliset erityispiirteet ylittävä yhteinen järjestelmä. Siten kyseisen asetuksen 16 artiklassa yhdenmukaistetaan asian panemista vireille tuomioistuimessa koskeva käsite määrittelemällä sekä sen prosessuaaliset että sen ajalliset ominaisuudet. Siinä näet säädetään siitä, millä hetkellä ja millä edellytyksillä asia pannaan vireille, riippumatta siitä, mitä säädetään jäsenvaltioiden kansallisella tasolla sovellettavissa säännöissä. Lainsäätäjä on mielestäni poikennut 27.9.1968 tehtyyn Brysselin yleissopimukseen liittyvästä

41 – Ks. analogisesti em. asiassa Gubisch Maschinenfabrik annetun tuomion 6 kohta ja sitä seuraavat kohdat: ”asian vireilläoloa määritettäessä 27.9.1968 tehdyn yleissopimuksen 21 artiklan käsitteitä on pidettävä itsenäisinä käsitteinä”, sekä julkisasiamies Mancinin kyseisessä asiassa esittämän ratkaisuehdotuksen 2 kohta. Ks. myös asiassa C-464/01, Gruber, 20.1.2005 annetun tuomion (Kok., s. I-439) 31 kohdassa mainittu vakiintunut oikeuskäytäntö. Ks. itsenäisen määritelmän tai kansallisen oikeuden lähestymistavan valitsemisesta mm. asia 12/76, Industrie Tessili Italiana Como, tuomio 6.10.1976 (Kok., s. 1473, Kok. Ep. III, s. 185, 10 ja 11 kohta).

42 – Ks. analogisesti asia 29/76, LTU, tuomio 14.10.1976 (Kok., s. 1541, Kok. Ep. III, s. 203, 3 kohta).

oikeuskäytännöstä [43] vahvistaessaan unionin oikeuden säännön, jossa yksilöidään vireillepanon lähtökohta viittaamalla ajankohtaan, jona haastehakemus jätetään tuomioistuimeen tai jona tiedoksiannosta vastaava viranomainen ottaa sen vastaan. [44] Näiden kahden vaihtoehdon valinta riippuu kansallisessa oikeudessa säädetyistä vireillepanoa koskevista yksityiskohtaisista säännöistä.

99. Asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklaa on tulkittava ensisijaisesti [45] tämän säännöksen ja sen ympärillä olevien säännösten sanamuodon mukaan. Huomautettakoon tältä osin, että kyseisessä 19 artiklassa tarkoitetun vireilläolon osalta ei ole erotettu millään tavoin toisistaan pääasian vireillepanoa ja väliaikaisia toimenpiteitä koskevan vaatimuksen vireillepanoa. Myöskään kyseisen asetuksen 16 artiklassa ei tehdä tällaista eroa.

100. Väliaikaisten toimenpiteiden käsite ei sisälly sellaisenaan asetukseen N:o 2201/2003, joka koskee ainoastaan ”kiireellisiä toimenpiteitä. [46] Asian siirtämistä tuomioistuimeen, jolla on paremmat edellytykset asian käsittelyyn, koskevassa 15 artiklassa viitataan sitä vastoin nimenomaisesti toimivaltaan tutkia ”pääasia, ja 20 artiklassa mainitaan väliaikaiset toimenpiteet ja turvaamistoimet, joita toteutetaan kiireellisissä tapauksissa.

101. Sellaisten väliaikaisten toimenpiteiden käsitettä, joita voidaan toteuttaa joko kyseisen 20 artiklan yhteydessä, jos siinä asetetut edellytykset täyttyvät, tai muussa tapauksessa tämän artiklan soveltamisalan ulkopuolella, ei ole määritelty selkeästi, mikä saattaa aiheuttaa tulkintaongelmia, kun otetaan huomioon jäsenvaltioiden oikeudellisten järjestelmien moninaisuus. [47] Korostettakoon myös, että ”tuomiot määritellään asetuksen N:o 2201/2003 2 artiklan ensimmäisen kohdan 4 alakohdassa, ja sen soveltamisalaan kuuluvat ”tuomioiden lisäksi myös ”täytäntöönpanomääräykset”, kuten sellaiset määräykset, joita väliaikaisista toimenpiteistä

43 – Asia 129/83, Zelger, tuomio 7.6.1984 (Kok., s. 2397, Kok. Ep. VII, s. 583, 16 kohta): ”yleissopimuksen 21 artiklaa on tulkittava siten, että tuomioistuimena, ’jossa kanne on ensiksi nostettu’, on pidettävä sitä tuomioistuinta, jossa ensimmäiseksi ovat täyttyneet lopullisen vireilletulon edellytykset, ja näitä edellytyksiä on arvioitava kunkin asianomaisen tuomioistuimen osalta kunkin kyseessä olevan valtion kansallisen lain mukaan”. Julkisasiamies Mancinin ratkaisuehdotus oli samansuuntainen, kun otetaan huomioon vireilläolovaikutukseen jäsenvaltioissa sovellettavien oikeudellisten järjestelyjen moninaisuus.

44 – Ks. kannekirjelmän tiedoksiannon ja vireilläolovaikutuksen välisistä yhteyksistä julkisasiamies Trstenjakin asiassa C-14/07, Weiss und Partner (tuomio 8.5.2008, Kok., s. I-3367) annetun ratkaisuehdotuksen 68 kohta.

45 – Ks. analogisesti 27.9.1968 tehdyssä Brysselin yleissopimuksessa olevan vastaavan määräyksen eli 21 artiklan tulkinnasta em. asia Gasser (tuomion 70 kohta), jossa unionin tuomioistuin totesi, että on valvottava ”kyseisen yleissopimuksen sanamuodon, systematiikan ja päämäärän” täyttymistä. Tämä on rinnastettava em. asiassa Purrucker I annetun tuomion 62–64 kohtaan.

46 – Ks. tämän käsitteen osalta analogisesti asia C-261/90, Reichert ja Kockler, tuomio 26.3.1992 (Kok., s. I-2149, 34 kohta), joka koskee 27.9.1968 tehdyn Brysselin yleissopimuksen 24 artiklan tulkintaa..

47 – Ks. tästä vertaileva oikeudellinen analyysi, joka on Réseau judiciaire européenin verkkosivuilla (http://ec.europa.eu/civiljustice/interim_measures/interim_measures_gen_fr.htm): ”Kansallisten lainsäädäntöjen vertailusta ilmenee, että väliaikaisten toimenpiteiden ja turvaamistoimien määritelmä puuttuu lähes yleisesti, ja oikeudellisissa järjestelyissä on huomattavaa heterogeenisyyttä”.

päättävä tuomari voi antaa antaessaan ratkaisun kiireellisessä tapauksessa.

102. Toiseksi 19 artiklan tulkinta perustuu sen paikkaan asetuksen N:o 2201/2003 yleisessä rakenteessa. Samoin kuin yhteisöjen tuomioistuin on todennut tästä näkökulmasta kyseisen asetuksen 20 artiklan osalta, [48] katson, että 19 artiklassa ei vahvisteta pääasiaa koskevaa toimivaltasääntöä, vaan siinä otetaan käyttöön yhdistämistä koskeva sääntö tai ”toimivaltamääräysten soveltamista koskeva sääntö” [49], kun kanteita on useita ja oikeudenkäynnit ovat ristiriidassa keskenään. Tässä yhteydessä on korostettava kyseisen 19 artiklan paikkaa sitä ympäröiviin säännöksiin nähden. Sitä edeltävissä säännöksissä vahvistetaan toimivaltasääntöjä, kun puolestaan sitä seuraavassa säännöksessä eli asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklassa mainitaan kiireellisissä tapauksissa toteutettavat toimenpiteet. Jos 19 artikla voisi koskea 20 artiklassa tarkoitettuja väliaikaisia toimenpiteitä tai turvaamistoimia, ne olisi mainittu ennen sitä. Voidaan siis päätellä kaikkien väliintulijoiden tavoin, että vireilläolovaikutus ei ole mahdollinen, kun oikeudenkäynti pannaan vireille sellaisia kiireellisiä toimenpiteitä varten, joita toteuttaa tuomioistuin, joka ei olisi muutoin toimivaltainen.

103. Kolmanneksi tulkinnassa on otettava huomioon 19 artiklaan ja asetukseen N:o 2201/2003 kokonaisuutena sisältyvä logiikka. Yhdenmukaistetut toimivaltasäännöt sitovat selvästi kansallisia tuomioistuimia, mitä ilman käyttöön otettu järjestelmä ei voi toimia. Muistutan siitä, että asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan 12 perustelukappaleessa, jonka sisältö on otettu kyseisen asetuksen 8 artiklaan, todetaan, että yksi tämän asetuksen keskeisistä periaatteista on se, että ”toimivaltasäännökset vanhempainvastuuta koskevissa asioissa on muotoiltu lapsen edun perusteella ja ottaen erityisesti huomioon läheisyyden periaate”. Toinen olennainen periaate koskee asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklassa säädettyä ajallista etusijaa, [50] joka vastaa vireilläolovaikutukseen liittyvää perinteistä aikaprioriteettisääntöä. [51] Tuomioistuimen, jossa kanne

48 – Ks. em. asiassa Purrucker I annetun tuomion 60 ja 61 kohta: ”Asetuksen N:o 2201/2003 20 artikla on kyseisen asetuksen oikeudellista toimivaltaa koskevan II luvun viimeinen artikla. Se ei kuulu nimenomaisesti toimivaltaa vanhempainvastuuta koskevissa asioissa käsitteleviin artikloihin, jotka muodostavat II luvun 2 jakson, vaan se kuuluu saman luvun 3 jaksoon, jonka otsikko on ’Yhteiset säännökset’. Kyseisen 20 artiklan paikasta asetuksen N:o 2201/2003 rakenteessa johtuu, ettei sitä voida pitää säännöksenä, johon voidaan perustaa toimivalta pääasiassa asetuksessa tarkoitetulla tavalla.”

49 – Ilmaisu on otettu analogisesti Borrásin em. muistiosta (55 kohta).

50 – Ks. analogisesti 27.9.1968 tehdyn Brysselin yleissopimuksen vireilläoloa koskevista määräyksistä em. asia Gasser (tuomion 47 kohta): ”kyseisen yleissopimuksen 21 artiklaan [sisältyvä menettelysääntö] perustuu selvästi ja yksinomaan siihen aikajärjestykseen, jossa kanteet on nostettu kyseisissä tuomioistuimissa”.

51 – Vastaavasti komission 1999 antama ehdotus, joka johti asetuksen N:o 1347/2000 antamiseen (asiakirja KOM(1999) 220 lopullinen, s. 17) ja Borrásin em. muistio (52 ja 53 kohta).

on ensin nostettu, on mielestäni arvioitava toimivaltaansa, [52] ja sen tekemä ratkaisu sitoo tuomioistuinta, jossa kanne on nostettu myöhemmin, toisin kuin ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin Oberlandsgericht Stuttgartin tavoin katsoo kiistanalaisella tavalla. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö on mielestäni samansuuntainen. [53]

toimintaa koskevaan kysymykseen siinä tapauksessa, että esitetään väliaikaisia toimenpiteitä koskeva vaatimus ja samaan aikaan pääasiassa nostetaan vanhempainvastuuta koskeva kanne, mutta ainoastaan väliaikaisten toimenpiteiden näkökulmasta, erityisesti asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklan kannalta, ilman että tämä vaikuttaisi siihen, miten kyseisen asetuksen 19 artiklaa on tulkittava tässä tapauksessa.

3. *Väliaikaisten toimenpiteiden erilliset ryhmät*

104. Edellä mainitussa asiassa Purrucker I annetussa tuomiossa ja julkisasiamies Sharpstonin kyseisessä asiassa antamassa ratkaisuehdotuksessa annetaan tiettyjä hyödyllisiä vastauksia asetuksen N:o 2201/2003 vireilläolovaikutusta koskevien sääntöjen

105. Kyseisestä tuomiosta ilmenee muun muassa, että on erotettava toisistaan yhtäältä tuomiot, joilla annetaan ratkaisu väliaikaisista toimenpiteistä tai turvaamistoimista asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklan nojalla, ja toisaalta väliaikaiset toimenpiteet, joita toteutetaan tämän säännöksen soveltamisalan ulkopuolella. On siis erotettava toisistaan yhtäältä väliaikaiset toimenpiteet, joita toteutetaan 20 artiklan nojalla ja jotka siis perustuvat siinä säädettyihin perusteisiin, ja toisaalta muut väliaikaiset toimenpiteet, joita tuomioistuin voi toteuttaa katsoessaan olevansa toimivaltainen pääasiassa asetuksen N:o 2201/2003 8–14 artiklan nojalla.

– Asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklan nojalla toteutettavat väliaikaiset toimenpiteet

106. Asetuksen N:o 2201/2003 yleisen rakenteen perusteella on mielestäni selvää, että vireilläolovaikutus on mahdotonta silloin, kun samanaikaiset oikeudenkäynnit liittyvät yhtäältä väliaikaisten toimenpiteiden tai turvaamistoimien toteuttamiseen kiireellisessä

52 – Ks. myös em. *Guide pratique pour l'application du nouveau règlement Bruxelles II*, s. 22: "19 artiklan 2 kohdassa säädetään, että lähtökohtaisesti tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen. Tuomioistuimen, jossa kanne nostetaan myöhemmin, on lykättävä asian käsittelyä ja odotettava, että toinen tuomioistuin antaa ratkaisun toimivallastaan. Jos tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, katsoo olevansa toimivaltainen, toisen tuomioistuimen on luovuttava asian käsittelemisestä. Tuomioistuin, jossa kanne nostetaan myöhemmin, voi jatkaa oikeudenkäyntiä vain jos ensimmäinen tuomioistuin toteaa, ettei se ole toimivaltainen, tai jos tämä sama tuomioistuin päättää siirtää asian kyseiseen tuomioistuimeen 15 artiklan mukaisesti".

53 – Ks. analogisesti 27.9.1968 tehdyn Brysselin yleissopimuksen osalta em. asia Gasser, tuomion 48 kohta ja asia C-351/89, Overseas Union Insurance ym., tuomio 27.6.1991 (Kok., s. I-3317, 26 kohta): "lukuun ottamatta sitä tapausta, että tuomioistuin, jossa kanne on myöhemmin nostettu, on yleissopimuksessa ja erityisesti sen 16 artiklassa tarkoitetulla tavalla yksinomaisesti toimivaltainen, yleissopimuksen 21 artiklaa on tulkittava siten, että jos tuomioistuimen, jossa kanne on ensin nostettu, toimivalta riitautetaan, tuomioistuin, jossa kanne on nostettu myöhemmin, voi vain lykätä asian käsittelyä, mikäli se ei lopeta sen käsittelemistä, eikä se voi itse tutkia sen tuomioistuimen toimivaltaa, jossa kanne on ensin nostettu.' Julkisasiamies Van Gerven oli korostanut viimeksi mainitussa asiassa, että 'mikäli tilanne ratkaistaisiin toisin, se merkitsisi jälkimmäisen tuomioistuimen perusteetonta puuttumista ensimmäisen tuomioistuimen toimivaltaan" (hänen ratkaisuehdotuksensa 15 kohta).

tapauksessa lapsen olinpaikan jäsenvaltion tuomioistuimessa, joka ei ole toimivaltainen, ja toisaalta tuomion saamiseen pääasiassa toimivaltaiselta tuomioistuimelta. Asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohdassa säädetty vireilläolo voi mielestäni koskea yksinomaan kanteita, joista tuomioita antavat eri jäsenvaltioiden tuomioistuimet, joiden toimivalta perustuu kyseisen asetuksen 8–14 artiklaan. Kaikki tästä huomautuksiaan esittäneet osapuolet näyttävät olevan samaa mieltä.

107. Tämän ratkaisun olennainen oikeudellinen perusta [54] on siinä, että asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklaan perustuvilla toimenpiteillä ei ole maan alueen ylittäviä vaikutuksia. [55] Asetuksen 20 artiklassa asetettujen edellytysten mukaisilla väliaikaisilla toimenpiteillä ei näet ole pakottavaa vaikutusta muissa jäsenvaltioissa, vaan yksinomaan sen jäsenvaltion alueella, johon toimenpiteet toteuttanut tuomioistuin kuuluu. Näin ollen siihen ei voi liittyä asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklassa tarkoitettua vireilläolovaikutusta, mikä merkitsisi sitä, että asetuksen 20 artiklassa tarkoitettu oikeudenkäynti, joka on pantu ensin vireille, voisi estää pääasian tutkimiseen toimivaltaisessa toisen jäsenvaltion tuomioistuimessa vireille pannun menettelyn kulun.

108. Komissio katsoi istunnossa, että asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklassa tarkoitettujen väliaikaisten toimenpiteiden ja pääasian tutkimiseen toimivaltaisen tuomioistuimen toteuttamien väliaikaisten toimenpiteiden välinen ero ei toimisi käytännössä kyseisen asetuksen soveltamisen perusteena, koska tuomioistuin, jossa kanne on nostettu myöhemmin, ei voisi tietää, perustuivatko tuomioistuimessa, jossa kanne on ensin nostettu, toteutetut väliaikaiset toimenpiteet johonkin kyseisen asetuksen 8 artiklassa ja sitä seuraavissa artikloissa säädetyistä toimivallan perusteista. En yhdy tähän huoleen.

54 – Muutkin seikat puoltavat tätä eli se, että 20 artiklaan perustuvien toimenpiteiden alueellinen ulottuvuus on tällä tavoin vähäinen, minkä lisäksi myös niiden aineellinen ulottuvuus on suppea, koska kyseisen artiklan 1 kohdassa säädetään, että kiireelliset toimenpiteet eivät kyseenalaista pääasiaa koskevaa toimivaltaa, jota saattaa olla muiden jäsenvaltioiden tuomioistuimilla, eivätkä sido viimeksi mainittuja, ja toisaalta myös niiden ajallinen ulottuvuus on rajallinen, koska saman artiklan 2 kohdassa säädetään, että edellä mainittujen toimenpiteiden soveltaminen on keskeytettävä, kun tuomioistuin, joka on toimivaltainen tutkimaan pääasian, on antanut ratkaisunsa eikä sitä ole siis enää tarpeen korvata tilapäisesti. Nämä kaksi menettelyjen ryhmää eivät voi olla välittömässä ristiriidassa, koska 20 artiklassa tarkoitettu ryhmä on toissijainen pääasiaa koskevaan ryhmään nähden, jotta vältettäisiin toimivaltasääntöjen kiertämisen vaara. Ks. viimeksi mainitun seikan osalta em. ns. Purrucker I -tapauksessa annettu tuomio (86 ja 91 kohta).

55 – Vastaavasti em. asia Purrucker I, tuomion 84 kohta ja sitä seuraavat kohdat ja julkisasiamies Sharpstonin kyseisessä tapauksessa antaman ratkaisuehdotuksen 172–175 kohta. Tämä selvitys koskee tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa, mutta mielestäni myös vireilläolovaikutusta. Sen on näet pysyttävä johdonmukaisena olemassa olevaan oikeuskäytännön järjestelmään nähden, eli on noudatettava tämän tuomion päätelmiä.

109. On muistettava, että asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklassa annetaan tuomioistuimelle mahdollisuus väliaikaisten toimenpiteiden tai turvaamistoimien toteuttamiseen kansallisen oikeutensa mukaisesti alueellaan olevan lapsen osalta, vaikka toisen jäsenvaltion tuomioistuin on toimivaltainen pääasian osalta. Toimenpiteen voi toteuttaa kaikissa asetuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa toimivaltainen tuomioistuin tai viranomainen, siten kuin tämä soveltamisala on vahvistettu kyseisen asetuksen 1 artiklan 2 kohdassa ja 2 artiklan ensimmäisessä kohdassa. Koska 20 artikla ei ole toimivaltaa koskeva sääntö, sen perusteella toteutettavat väliaikaiset toimenpiteet lakkaavat tuottamasta vaikutuksiaan heti kun pääasian tutkimiseen toimivaltainen tuomioistuin, joka korvataan siis väliaikaisesti ajallisista ja etäisyyteen liittyvistä syistä, kykenee antamaan asianmukaisina pitämiään määräyksiä. [56]

110. Kuten olen jo korostanut, asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohdan soveltaminen johtuu yleensä siitä, että jokin asianosainen on esittänyt vireilläoloon liittyvän oikeudenkäyntiväitteen tuomioistuimessa, jossa kanne on nostettu myöhemmin. Ei ole kuitenkaan mahdotonta, että on tapauksia, joissa toisessa jäsenvaltiossa vireillä olevan vanhempainvastuuseen liittyvän oikeudenkäynnin olemassaoloa eivät saata tuomioistuimen tietoon asianosaiset itse vaan se selviää keskusviranomaisten toimittamista tiedoista.

111. Jäsenvaltion (B) tuomioistuimelle, jossa kanne nostetaan myöhemmin, sellaisen oikeudenkäynnin tunnistaminen, jolla on pyritty saamaan jäsenvaltion (A) tuomioistuin toteuttamaan väliaikaisia toimenpiteitä asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklan nojalla, on mahdollista kahden edellytyksen täyttyessä: ensinnäkin lapsen tai hänen omaisuutensa on oltava tämän jäsenvaltion alueella (A) ja toiseksi sen on todettava, että lapsen asuinpaikka ei ollut kyseisen valtion (A) alueella silloin kun asia saatettiin vireille sen tuomioistuimessa. Korostettakoon, että sellaisen lapsen henkilöön kohdistuvat väliaikaiset toimenpiteet, joka ei ole nämä toimenpiteet toteuttavan tuomioistuimen jäsenvaltiossa, eivät koskaan kuulu 20 artiklan soveltamisalaan. [57]

112. Jos lapsen asuinpaikka sijaitsee jäsenvaltiossa (B), jonka tuomioistuimessa kanne on nostettu myöhemmin (tai jossain kolmannessa jäsenvaltiossa), ja jos lapsi on tosiasiallisesti jäsenvaltiossa (A), jonka tuomioistuimessa kanne on nostettu ensin väliaikaisten toimenpiteiden määräämiseksi, tuomioistuin, jossa kanne on nostettu myöhemmin, voi olettaa, että kyseessä on asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklassa tarkoitettu oikeudenkäynti, ellei asianosainen, joka esittää vireilläoloa koskevan väitteen, kykene toimittamaan tietoja, joiden mukaan asia on katsottava pannun vireille jäsenvaltiossa (A) sijaitsevassa tuomioistuimessa ensin jonkin

56 – Ks. em. *Guide pratique pour l'application du nouveau règlement Bruxelles II* (s. 11).

57 – Jätän tässä yhteydessä käsittelemättä niitä kiireellisiä toimenpiteitä koskevan kysymyksen, joita kohdistetaan tällä kotimaan alueella olevaan lapsen omaisuuteen.

asetuksen N:o 2201/2003 9–12 artiklassa vahvistetun toimivallan perusteen nojalla. [58]

113. Todettakoon lapsista, joiden asuinpaikkaa ei kyetä selvästi toteamaan, että sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jonka alueella lapsi kyseisellä hetkellä on, ovat tällä perusteella asetuksen N:o 2201/2003 13 artiklan mukaisesti toimivaltaisia, joten tämän asetuksen 20 artiklaa ei sovelleta väliaikaisiin toimenpiteisiin tai turvaamistoimiin, joita nämä tuomioistuimet toteuttavat. Sama pätee lapsiin, joiden asuinpaikka on normaalisti unionin ulkopuolella, mitä tilannetta koskee saman asetuksen 14 artikla, jossa säännellään toimivaltaa muissa tapauksissa. Jos tällainen lapsi on jonkin jäsenvaltion alueella, kansalliset tuomioistuimet ovat toimivaltaisia siltä osin kuin tämä ilmenee kyseisen valtion lainsäädännöstä. Eri jäsenvaltioiden tuomioistuinten välinen toimivallan positiivinen ristiriita on tällöin mahdollinen.

– Väliaikaiset toimenpiteet, joita toimivaltainen tuomioistuin toteuttaa asetuksen N:o 2201/2003 8–14 artiklan nojalla

114. Näkemyksen täytyy olla erilainen, eli vireilläolovaikutus voi olla olemassa, kun kyseessä ovat väliaikaiset toimenpiteet, joita ei toteuteta kiireellisyyden vuoksi asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklan nojalla, vaan niitä toteuttaa tuomioistuin, joka toteaa olevansa toimivaltainen pääasiassa saman asetuksen 8–14 artiklan nojalla. Vaikuttaa siltä, että tämä on hankalin Amstgericht Stuttgartin esittämistä ongelmista.

115. Korostan, että ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys koskee kanteita, joissa vaaditaan ainoastaan väliaikaisia toimenpiteitä ”erikseen” kansallisen tuomioistuimen käyttämän sanamuodon mukaisesti, verrattuna kanteisiin, joissa ei vaadita ainoastaan väliaikaisia toimenpiteitä vaan myös pääasiaa koskevia lopullisia toimenpiteitä ensisijaisesti tai toissijaisesti. Tämä lähtökohta voi mielestäni viitata kolmeen esimerkkitapaukseen. Yhtäältä voidaan vaatia väliaikaisia toimenpiteitä odotettaessa tutkimustuloksia (sosiaaliviranomaisten tutkimus, psykologinen asiantuntijalausunto, omaisuuden luettelointi jne.) tai jonkin tapahtuman toteutumista (perhesovittelu, jommankumman vanhemman päihdehoito, sairaalahoidon tai vankeusrangaistuksen päättyminen jne.). Toisaalta voidaan vaatia määräaikaisia tai ajallisesti rajoitettuja toimenpiteitä (esimerkiksi lapsen sijoittamista sijaisperheeseen vuoden ajaksi, holhoojan määräämistä siihen saakka, kunnes lapsi tulee täysi-ikäiseksi). Väliaikaisia toimenpiteitä voidaan vaatia myös odotettaessa jotain muuta kantajan prosessuaalista toimea, ilman että uusi kannekirjelmä olisi sovellettavan kansallisen lainsäädännön (kuten ilmeisesti

58 – Ks. asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklan säännösten ja saman asetuksen 19 artiklan säännösten yhdistelmästä julkisasiamies Shapstonin asiassa C-195/08 PPU, Rinau, antaman ratkaisuehdotuksen (tuomio 11.7.2008, Kok., s. I-5271) 63–66 kohta.

nyt käsiteltävien Espanjan oikeussääntöjen) mukaan tarpeen.

116. Asetuksen N:o 2201/2003 ja erityisesti 19 artiklan 2 kohdan säännösten sanamuodon perusteella ei eroteta toisistaan ratkaisuja, joita pääasiassa toimivaltainen tuomioistuin antaa väliaikaisesti eli määräajaksi, ja sen antamia ratkaisuja, jotka ovat lopullisia eli jotka ovat toistaiseksi voimassa mutta joiden voimassaolo saattaa päättyä, jos jokin uusi seikka on perusteltu syy muuttaa toimenpiteitä, joilla vanhempainvastuun käyttö on järjestetty.

117. Asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohdan tarkoituksen perusteella ja toisin kuin 20 artiklan yhteydessä [59] on johdonmukaista, että pääasiassa toimivaltainen tuomioistuin, joka on toteuttanut vanhempainvastuuta koskevan väliaikaisen toimenpiteen jonkun lapsen osalta, ei tyydy tähän alustavaan vaiheeseen vaan antaa tämän jälkeen itse lopullisen tuomion tai ”osatuomion”, koska sen mielestä on lapsen edun mukaista, että hänen tilanteensa ratkaistaan mahdollisimman pysyvällä tavalla ja että ratkaisijana on sama tuomioistuin eli väliaikaiset toimenpiteet toteuttanut tuomioistuin, jotta vältettäisiin näkemyserot. Vireilläolovaikutusta koskevaa sääntöä soveltamalla on siis vältettävä se, että jonkin toisen jäsenvaltion tuomioistuin voisi antaa ratkaisun pääasiassa, jos jonkin jäsenvaltion pääasiassa toimivaltainen tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toteuttanut väliaikaisia toimenpiteitä.

118. Prosessuaalisen kokonaisuuden ajatuksen osalta on esitetty kaksi vastakkaista näkemystä: yhtäältä Tšekin, Espanjan ja Ranskan hallitusten näkemys, jonka mukaan vireilläolovaikutus syntyy väliaikaisten toimenpiteiden ja pääasian muodostaman kokonaisuuden osalta; toisaalta pääasian kantajan, Saksan hallituksen ja komission puoltama näkemys, jonka mukaan tuomio, jolla määrätään väliaikaisista toimenpiteistä, on pääasiassa annettavasta ja menettelyn heti antamisensa jälkeen päättävästä tuomiosta erillinen kokonaisuus. Tämä jälkimmäinen näkemys poikkeaa 27.9.1968 tehdyn Brysselin yleissopimuksen tulkinnan yhteydestä omaksutusta oikeuskäytännöstä, ja sen tueksi vedotaan oikeusvarmuuden ja asian joutuisan käsittelyn tarpeeseen sekä haluun asettaa etusijalle tuomioistuin, joka on maantieteellisesti lähimpänä lasta.

119. Jos noudatetaan ensin mainittua oikeudellista näkemystä, jonka mukaan ”väliaikaista oikeussuojaa koskeva menettely muodostaa yhdessä myöhemmin nostetun pääasiaa koskevan kanteen kanssa prosessioikeudellisen kokonaisuuden, ”asianosaisten pojan [M.] huoltajuutta koskeva menettely on ollut asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla vireillä espanjalaisessa tuomioistuimessa jo 28.6.2007 eikä vasta tammikuusta 2008 alkaen, kuten kansallinen tuomioistuin korostaa.

59 – Ks. julkisasiamies Sharpstonin em. ns. Purrucker I -tapauksessa antaman ratkaisuehdotuksen 131 kohta.

120. Tietyissä jäsenvaltioissa olisi keinotekoista yrittää eritellä pääasiassa toimivaltaisen tuomioistuimen ennen pääasian ratkaisemista antamia väliaikaisia ratkaisuja ja sen antamia lopullisia ratkaisuja toisistaan, koska ne muodostavat yhden ja saman asian niin kauan kuin tässä tuomioistuimessa vireillä olevaa asiaa ei ole ratkaistu kaikilta osin eikä se siten ole menettänyt toimivaltaansa.

121. Asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohdassa ei eroteta ratkaisujen ryhmiä toisistaan. Sitä sovelletaan silloin kun kaksi tuomioistuinta on samaan aikaan toimivaltaisia pääasiassa saman asetuksen 8–14 artiklan mukaisesti, kummassakin esitetyn vaatimuksen kohteesta (väliaikaiset toimenpiteet tai lopullinen ratkaisu) ja vaaditun tuomion vaikutusten kestosta (määritelty tai määrittelemätön kesto) riippumatta. Tärkeää on taustalla oleva riski, joka saattaa ilmetä kahden vireille pannun oikeudenkäynnin päätteeksi, eli se, että annetaan ratkaisuja, joiden täytäntöönpano samaan aikaan saattaa olla mahdotonta. [60]

122. Avaintekijä on asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun käsitteen ”kanteita, jotka koskevat samaa lasta ja asiaa” määritelmä, ja näitä tietoja on arvioitava sen päivän mukaan, jona asia on pantu vireille kussakin tuomioistuimessa saman asetuksen 16 artiklan mukaisesti, oikeudenkäynnin myöhemmästä kehityksestä riippumatta. On muistettava, että tämä tilanne voidaan rinnastaa yhteisöjen tuomioistuimen tuomioihin, jotka koskevat vireilläoloon liittyvien 27.9.1968 tehdyn Brysselin yleissopimuksen vastaavien määräysten tulkintaa, ja että asianomaisissa jäsenvaltioissa sovellettavien siviiliprosessuaalisten sääntöjen mahdollisilla erityispiirteillä ei ole merkitystä tässä tapauksessa. [61]

4. *Asetuksessa N:o 2201/2003 määriteltyjen sääntöjen käytännön soveltaminen vireilläolotapauksissa*

123. Ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen on ollut vaikeaa saada tarvittavia tietoja, jotta se olisi kyennyt arvioimaan, oliko Espanjassa vireillä samanaikaisesti oikeudenkäynti vai ei, joten ehdotan unionin tuomioistuimelle, että se harkitsisi mahdollisuutta luoda aikaisemman oikeuskäytännön

60 – Esimerkiksi erikseen asuvien vanhempien osalta silloin, kun lapsen asuinpaikaksi on tuomioistuimessa vahvistettu äidin koti, toinen tuomioistuin ei voi vahvistaa asuinpaikaksi isän kotia, koska muuten nämä tuomiot ovat käytännössä yhteen sovittamattomia, vaikka jompikumpi päätös olisi tehty vain väliaikaisesti.

61 – Ks. analogisesti em. asia Tatry, tuomion 39 kohta ja sitä seuraavat kohdat: ”Yleissopimuksen 21 artiklan mukaan perusta” sisältää tosiseikat ja oikeussäännön, joihin on vedottu vaatimuksen tueksi. –– Samassa 21 artiklassa tarkoitettu kohde ”on vaatimuksen tarkoitus”. Ks. myös julkisasiamies Tesauron kyseisessä asiassa esittämän ratkaisuehdotuksen 19 kohta. Em. asiassa Gubisch Maschinenfabrik annetussa tuomiossa (14 kohta ja sitä seuraavat kohdat) lisätään: ”Vaikka 21 artiklan saksankielisessä toisinnossa ei tehdä nimenomaisesti eroa käsitteiden 'kohde' (objet) ja 'perusta' (cause) välillä, saksankielisen toisinnon on katsottava tarkoittavan samaa kuin muiden kielitoisintojen, joissa kaikissa tehdään tällainen ero mainittujen käsitteiden välillä”. Yhteisöjen tuomioistuin täsmensi asiassa C-111/01, Gantner Electronic, 8.5.2003 antamassaan tuomiossa (Kok., s. I-4207), että ”sen arvioimiseksi, koskevatko samojen asianosaisten välillä eri sopimusvaltioiden tuomioistuimissa nostetut kaksi kannetta samaa asiaa, on otettava huomioon vain kummankin kantajan vaatimukset, eikä yhden vastaajan esittämiä puolustautumisperusteita”.

perusteella sääntö, jolla kyetään korjaamaan mahdollisimman hyvin ongelmia, joita liittyy prosessia ja lainsäädäntöä koskevien tietojen vaihtamiseen jäsenvaltioiden tuomioistuinten välillä.

124. Asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan nojalla heti kun tuomioistuin, jossa kanne on nostettu myöhemmin, saa tiedon toisesta oikeudenkäynnistä, joka vaikuttaa olevan vireillä pääasiassa jonkin toisen jäsenvaltion tuomioistuimessa, [62] sen on otettava selville, onko tällainen oikeudenkäynti todellisuudessa vireillä ja mikä on sen ulottuvuus, eli selvitettävä sen kohde ja perusta. Asianomaisen suoritettavina olevat tehtävät ovat mielestäni seuraavat: sen pitäisi pyrkiä ottamaan yhteyttä tuomioistuimeen, jossa kanne on ensin nostettu, kyseisen jäsenvaltion keskusviranomaisiin ja mahdollisesti kansalliseen yhteysviranomaiseen Euroopan oikeudellisen verkon välityksellä. Sen pitäisi myös voida luottaa asianosaisten aktiiviseen yhteistyöhön ja erityisesti vireilläoloa koskevan väitteen esittäjän apuun, sillä hänellä on intressi esittää tiedot, jotka ovat tarpeen antamaan tietoa siitä, että tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, antaa todennäköisesti tuomion, joka ei ole sovitettavissa yhteen sen tuomion kanssa, jota pyydetään tuomioistuimelta, jossa kanne on myöhemmin nostettu.

125. Olisi esimerkiksi hyödyllistä, että unionin tuomioistuin toteaisi, että kansallisten tuomioistuinten ja keskusviranomaisten on tehtävä yhteistyötä ja annettava pyynnöstä kaikki tarpeelliset tiedot niissä vireillä olevista oikeudenkäynneistä muiden jäsenvaltioiden tuomioistuimille kohtuullisessa ajassa. Tuomioistuimen, jossa kanne on nostettu myöhemmin, on näet kyllä lykättävä asian käsittelyä viran puolesta, mutta se ei saa joutua odottamaan liian pitkään tietoja, joita se tarvitsee tietääkseen, onko vireilläolovaikutus olemassa vai ei, koska tästä saattaisi muussa tapauksessa seurata oikeussuojan epääminen. Vaikka asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklassa ei säädetä määräajasta sille, että tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, antaa vastauksen, on mielestäni välttämätöntä vahvistaa määräaika, kun otetaan huomioon lapsen intressi siihen, että ratkaisu annetaan nopeasti.

126. Saksan liittotasavalta on vedonnut vastauksena unionin tuomioistuimen istunnossa esittämään kysymykseen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöön ja ehdottanut kuuden kuukauden määräaikaa. Mielestäni asetuksen N:o 2201/2003 9 artiklan sääntö, jonka mukaan aiemman asuinpaikan tuomioistuinten toimivalta säilyy kolmen kuukauden ajan, voisi analogisesti olla lähtökohtana asianmukaisen määräajan vahvistamiselle. [63] Siten unionin tuomioistuin voisi todeta, että pyydettyjä tietoja ei ole toimitettu kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun asianomainen tuomioistuin tai asianomaiset keskeiset viranomaiset olivat vastaanottaneet pyynnön, ellei ole olemassa asianmukaisesti perusteltavissa olevaa force majeure -estettä, ja tuomioistuin, jossa kanne on nostettu

62 – Täsmennettäköön, että jos jokin tuomioistuimista, joita oikeudenkäyntien ristiriitatilanne koskee, sijaitsee jossain kolmannessa valtiossa, tällainen tilanne ei kuulu asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan säännösten vaan muiden kansainvälistä vireilläolovaikutusta koskevien sääntöjen soveltamisalaan.

63 – Vielä lyhyempi määräaika vahvistetaan kyseisen asetuksen 15 artiklan 5 kohdassa, jossa säädetään kuuden viikon määräajasta, joka lasketaan vireillepanopäivästä ja jonka kuluessa tuomioistuinten on todettava olevansa toimivaltaisia siinä tapauksessa, että asia siirretään sellaiseen toisen jäsenvaltion tuomioistuimeen, jolla on paremmat edellytykset asian käsittelyyn.

myöhemmin, voisi saada luvan päätellä tästä laiminlyönnistä, että toisessa jäsenvaltiossa ei ole samaan aikaan vireillä kannetta asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla. [64]

127. Kuten olen jo todennut, tuomioistuimen, jossa kanne on ensin nostettu, on todettava toimivaltansa itse, ilman että tuomioistuin, jossa kanne on nostettu myöhemmin, voisi tarkistaa sitä, [65] toisin kuin Oberlandesgericht Stuttgart ilmeisesti väittää 14.5.2009 antamassaan tuomiossa. Tuomioistuin, jossa kanne on nostettu myöhemmin, ei voi tarkistaa tosiseikkojen ja toimivallan osalta omaksutun kannan välistä vastaavuutta, sillä tämä tuomio on voimassa muiden jäsenvaltioiden alueella, vaikka pääasiassa toimivaltainen tuomioistuin antaa vain väliaikaisen ratkaisun. Yhdyn Tšekin hallituksen näkemykseen, jonka mukaan kyseinen tuomioistuin voi enintään tehdä muodollisen tarkistuksen eli selvittää oikeudellisen perustan, johon toinen tuomioistuin on nojautunut todetessaan olevansa toimivaltainen. [66] Tämä ilmenee eräästä asetuksella N:o 2201/2003 käyttöön otetun järjestelmän perusperiaatteesta eli jäsenvaltioiden oikeusviranomaisten keskinäistä luottamusta koskevasta periaatteesta. Tämä periaate on todettu oikeudellisen yhteistyön kulmakiveksi, kuten asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan toisessa perustelukappaleessa korostetaan. [67]

C Toinen ja kolmas kysymys

128. Kansallinen tuomioistuin tiedustelee toisella kysymyksellään unionin tuomioistuimelta, voidaanko vireilläoloa koskevia asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohdan säännöksiä soveltaa myös silloin, kun jäsenvaltiossa erillisessä väliaikaista oikeusuojaa koskevassa menettelyssä annettua tuomiota ei voida tunnustaa toisessa jäsenvaltiossa asetuksen N:o 2201/2003 21 artiklassa tarkoitetulla tavalla. Se selittää tiivistetysti, että sillä, että väliaikaista oikeusuojaa koskevassa

64 – Tässä käsiteltävä ongelma on erilainen kuin ongelma, joka tuli esiin em. asiassa Gasser annetussa tuomiossa, jonka mukaan yhteisöjen tuomioistuin oli todennut, että ”[27.9.1968 tehdyn] Brysselin yleissopimuksen [21 artiklaa on tulkittava siten], että kyseistä artiklaa on jätettävä soveltamatta tapauksessa, jossa tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on sellaisen jäsenvaltion tuomioistuin, jonka tuomioistuimissa käsittelyajat yleisesti kestävät kohtuuttoman kauan” (70 kohta). Yhtäältä näet ehdottamani lähestymistapa ei ole yleinen vaan tapauskohtainen ja toisaalta se ei ole keskinäisen luottamuksen periaatteen vastainen, sillä ainoastaan siinä tapauksessa, että tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, ei anna vastausta, tuomioistuin, jossa kanne on nostettu myöhemmin, voi ohittaa sen, ja sillä pyritään myös takaamaan asianosaisten oikeusvarmuus siltä osin, että ne ratkaisevat lyhyessä määräajassa, onko vireilläolovaikutus olemassa vai ei.

65 – Myös julkisasiamies Kokott on todennut samansuuntaista asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 1 kohdan osalta: ”Tuomioistuin, jossa kanne on nostettu myöhemmin, ei saa jatkaa siinä vireillä olevaa oikeudenkäyntiä esimerkiksi sen vuoksi, ettei se pidä tuomioistuinta, jossa kanne on ensin nostettu, toimivaltaisena” (asiassa C-168/08, Hadadi, annetun ratkaisuehdotuksen 31 kohta, tuomio 16.7.2009, Kok., s. I-6871). Velvollisuus lykätä asian käsittelyä viran puolesta on mielestäni voimassa kaikissa olosuhteissa, ei sen sijaan velvollisuus luopua asian käsittelystä ab initio.

66 – Vastaavasti em. ns. Purrucker I -tapauksessa annetun tuomion 75 kohta. Tuomioistuin, jonka on lopetettava asian käsittely, ei näet saa valvoa toimivaltaa, kun puolestaan asetuksen N:o 2201/2003 24 artiklan mukaisesti se ei voisi harjoittaa valvontaa sellaisen päätöksen osalta, joka toisen jäsenvaltion tuomioistuimen on tehtävä, jos tuomio on annettu ja esitetty sille täytäntöönpanoa varten.

67 – Ks. em. ns. Purrucker I -tapauksessa annetun tuomion 71 kohta ja sitä seuraavat kohdat. Huomautettakoon tässä yhteydessä, että jäsenvaltioiden tuomioistuimille on asetettu kyseisen tuomion 76 kohdassa velvollisuus perustella nimenomaisesti pääasiaa koskeva kansainvälinen toimivaltansa jollain tämän asetuksen 8–14 artiklassa tarkoitetulla toimivaltaperusteella. Käytännössä tuomioistuin harvoin tekee tämän viran puolesta, jos asianosaiset eivät ole esittäneet toimivallan puuttumista koskevaa väitettä tai jos asiassa ei ollut riidanalaista liittymää ulkomailla silloin kun kanne pantiin vireille kyseisessä tuomioistuimessa.

menettelyssä annettu ratkaisu voitaisiin tunnustaa viimeksi mainitun artiklan nojalla, voi olla oikeudellista merkitystä ensimmäisen kysymyksen kannalta.

129. Unionin tuomioistuin totesi näet edellä mainitussa Purrucker I antamassaan tuomiossa nimenomaisesti, että ”[asetuksen (EY) N:o 2201/2003] 21 artiklan ja sitä seuraavien artiklojen säännöksiä ei sovelleta väliaikaisiin toimenpiteisiin, jotka koskevat oikeutta lapsen huoltoon ja kuuluvat kyseisen asetuksen 20 artiklan soveltamisalaan”. [68]

130. Kuten olen jo todennut ensimmäiseen kysymykseen antamani vastauksen yhteydessä, on mielestäni erotettava toisistaan asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklan soveltamisalaan kuuluvat väliaikaiset toimenpiteet, joita ei voida tunnustaa unionin tuomioistuimen edellä mainitun oikeuskäytännön nojalla, ja pääasiassa toimivaltaisen tuomioistuimen kyseisen asetuksen 8 artiklan ja sitä seuraavien artiklojen nojalla toteuttamat väliaikaiset toimenpiteet, jotka puolestaan kuuluvat saman asetuksen 21 artiklan ja sitä seuraavien artiklojen säännösten soveltamisalaan ja jotka voidaan siten tunnustaa ja panna täytäntöön kuten kaikki pääasiassa toimivaltaisen tuomioistuimen antamat tuomiot vaatimusten tyypistä riippumatta. Sillä ei nimittäin ole merkitystä, onko pääasiassa toimivaltaiselta tuomioistuimelta pyydetty väliaikaisia toimenpiteitä vai antaako se lopullisen tuomion.

Asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohtaa sovelletaan vain tähän jälkimmäiseen toimenpideryhmään, kuten olen edellä todennut. [69]

131. Kansallinen tuomioistuin tiedustelee kolmannella kysymyksellään, onko ”erillisen väliaikaista oikeusuojaa koskevan menettelyn vireille saattaminen jäsenvaltion tuomioistuimessa rinnastettava asetuksen (EY) N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun pääasiaa koskevan menettelyn vireille panemiseen, jos pääasiaa koskeva menettely on kyseisessä tuomioistuimessa asianomaisen valtion kansallisen prosessilainsäädännön mukaan pantava vireille tietyn ajan kuluessa ensimmäisestä kanteesta prosessioikeudellisten haittojen välttämiseksi. Välipäätöksessä täsmennetään, että sillä ”pyritään saamaan selvyys siihen, onko menettelyjen yhtäläinen kohtelu analogian avulla mahdollisesti perusteltua.

132. Tähänkään kysymykseen annettavalla vastauksella ei ole mielestäni kohdetta, kun otetaan huomioon vastaus, jota ehdotan ensimmäiseen kysymykseen ja josta seuraa, että jossain jäsenvaltiossa, tässä tapauksessa Espanjassa, voimassa olevien prosessisääntöjen erityispiirteet verrattuna Saksassa sovellettuun järjestelyyn [70] eivät vaikuta asetuksen N:o 2201/2003 19 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun vireilläolovaikutuksen olemassaolon arvioimiseen.

68 – Em. tuomion tuomiolauselma. Unionin tuomioistuin täsmensi kuitenkin, että ”se, että asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklan soveltamisalaan kuuluviin toimenpiteisiin ei sovelleta asetuksessa säädettyä tunnustamis- ja täytäntöönpanojärjestelmää, ei kuitenkaan kokonaan estä näiden toimenpiteiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa toisessa jäsenvaltiossa, kuten julkisasiamies toteaa ratkaisuehdotuksensa 176 kohdassa. Muita kansainvälisiä asiakirjoja ja muuta kansallista lainsäädäntöä voidaan soveltaa mainittua asetusta noudattaen” (92 kohta).

69 – Ks. samansuuntaisesti julkisasiamies Sharpstonin em. ns. Purrucker I -tapauksessa esittämän ratkaisuehdotuksen 169 kohta: ”Tällaisen tuomioistuimen toimiminen pelkästään 20 artiklan perusteella merkitsee, että sen toimivaltaa ei voida vahvistaa 19 artiklassa tarkoitetulla tavalla, joten siinä vireillä oleva menettely ei johda vireilläolovaikutusta koskevien sääntöjen soveltamiseen”.

70 – Kansallisen tuomioistuimen antamien tietojen mukaan Saksan oikeudessa sallitaan väliaikaiset toimenpiteet vain jos pääasiassa on nostettu kanne, kun sitä vastoin vaikuttaa siltä, että Espanjan oikeudessa sallitaan erillinen väliaikaisia toimenpiteitä koskeva vaatimus.

VII Ratkaisuehdotus

133. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Amtsgericht Stuttgartin esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 20 artiklassa tarkoitetuilla väliaikaisilla toimenpiteillä tai turvaamistoimilla, jotka koskevat jonkin jäsenvaltion alueella olevaa lasta ja jotka tässä valtiossa sijaitseva tuomioistuin toteuttaa, ei ole pakottavia oikeusvaikutuksia tämän jäsenvaltion alueen ulkopuolella eikä niitä siis voida tunnustaa toisessa jäsenvaltiossa kyseisen asetuksen 21 artiklassa tarkoitetulla tavalla, joten niistä ei seuraa myöskään tämän saman asetuksen 19 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua vireilläolovaikutusta, joka sitoisi muiden jäsenvaltioiden tuomioistuimia, joissa on vireillä samaan lapseen liittyvä vanhempainvastuuta koskeva kanne.

Sellaisessa tuomioistuimessa vireillä oleva menettely, joka perustaa toimivaltansa mihin tahansa saman asetuksen 8–14 artiklasta ja jossa on nostettu lapseen liittyvää vanhempainvastuuta koskeva kanne ensin, kuten kyseisen asetuksen 1 artiklan 1 ja 2 kohdassa sekä 2 artiklan 7 kohdassa määritellään, riippumatta siitä, miten oikeudenkäyntiä luonnehditaan kyseisissä jäsenvaltioissa voimassa olevien kansallisten sääntöjen mukaan, ja riippumatta siitä, pyydetäänkö toimenpidettä väliaikaisesti joko tietyksi määräajaksi tai toistaiseksi, estää toisen jäsenvaltion tuomioistuinta antamasta ratkaisua samaa lasta koskevasta kanteesta, jolla on sama kohde ja sama perusta, siihen saakka kunnes tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on todennut

olevansa toimivaltainen tai menettely siinä on päättynyt mistä tahansa syystä, myös silloin kun asianosainen on laiminlyönyt saattaa päätökseen tarvittavan prosessuaalisen toimen, jotta tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, voisi antaa tuomion pääasiassa oman jäsenvaltionsa oikeusjärjestyksen mukaisesti.